

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Bakalářská práce

2019

Jan Jiráček

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Katedra politologie

Ovlivnění politiky České republiky ruskými dezinformacemi

(Míra ovlivnění politických vstupů a výstupů)

Bakalářská práce

Autor: Jan Jiráček

Studijní program: B6701 – Politologie

Studijní obor: 6701R008 Politologie

Forma studia: kombinovaná

Vedoucí práce: Mgr. Stanislav Myšička, Ph. D.

Hradec Králové, 2019

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval (pod vedením vedoucího bakalářské práce) samostatně a uvedl jsem všechny použité prameny a literaturu.

Ve Dvoře Králové nad Labem dne 12. 12. 2019

.....

Jan Jiráček

Anotace

Tato práce má za cíl nalézt odpověď na to, zda jsou v současnosti ovlivněny požadavky společnosti (vstupy) a z nich vyplývající výstupy ruskou dezinformační kampaní v ČR. K výzkumné otázce „Jaký vliv na politické vstupy a výstupy v ČR mají dezinformace šířené Ruskem?“ bude teoretická část vypracovávat předem daný postup, kritéria hodnocení a definici pro výzkum relevantních (ovlivněných) vstupů a výstupů ve smyslu policy. V analytické části budou z veřejných zdrojů nalezeny ovlivněné vstupy (požadavky části populace založené na lživých zprávách). Bude zhodnoceno, které relevantní politické aktéry (strany i jednotlivce) lze považovat za "ovlivněné aktéry", neboť tyto vstupy zohlednili ve svých veřejných prohlášeních, deklaracích či programech. V omezené míře pak budou vyhodnoceny takzvané ovlivněné výstupy. Těmi bude rozuměno vše související s ovlivněnými vstupy, co tito aktéři prosadili prokazatelně v personálních či legislativních otázkách.

Klíčová slova: Dezinformace, realismus v mezinárodních vztazích, politické vstupy a výstupy, Rusko.

Annotation

This bachelor thesis is called „Influencing the Czech Republic's policy by Russian disinformation“. The aim of this work is to find the answer to whether the requirements of the company (inputs) and the resulting outputs are currently influenced by the Russian disinformation campaign in the Czech Republic. The research question is „How does the disinformation disseminated by Russia affect the political inputs and outputs in the Czech Republic?“. The theoretical part will elaborate a predetermined procedure, evaluation criteria and definition for research of relevant (affected) inputs and outputs.

Keywords: Disinformation, realism in international relations, political inputs and outputs, Russia.

OBSAH

Anotace	3
Úvod	6
1. Metodologie výzkumu	10
2. Teoretické vymezení.....	13
2.1. Realismus v mezinárodních vztazích	13
2.1.1. Klasický realismus.....	14
2.1.2. Základní pojmy mezinárodních vztahů odvozené z realismu.....	14
2.1.3. Vývoj klasického realismu v neorealismu	16
2.1.4. Systémový neorealismus	17
2.2. Rusko z pohledu realismu.....	17
2.2.1. Historie Ruska z pohledu realismu	17
2.2.2. Rusko z pohledu realismu v současnosti	19
2.3. Koncept hybridní války	21
2.3.1. Hybridní válka pohledem teorie.....	21
2.3.2. Hybridní válka v současném pojetí Ruska	22
2.4. Teorie politického systému	23
2.4.1. Systémová teorie.....	23
2.4.2. Systémová teorie v politologii	24
2.4.3. Prvky politického systému.....	24
2.4.4. Tvorba legislativy v ČR.....	26
3. Praktické využití teoretického vymezení pro tuto případovou studii	27
3.1. Souvislost mezi dezinformacemi a vstupy.....	27
3.2. Pravděpodobné cíle Ruska v ČR podle principů realismu	28
4. Analytická část.....	30
4.1. Zkoumané legislativní vstupy	30
4.1.1. Tisky zkoumané podle předpokladu číslo 1.....	31
4.1.2. Tisky zkoumané podle předpokladu číslo 2.....	31
4.1.3. Tisky zkoumané podle předpokladu číslo 3.....	31
4.1.4. Tisky zkoumané podle předpokladu číslo 4.....	31
4.1.5. Tisky zkoumané podle předpokladu číslo 5.....	32
4.1.6. Zhodnocení zkoumaných tisků.....	32
4.2. Podrobně zkoumané vstupy.....	33
4.2.1. Sněmovní tisk 347/0 Novela zákona o jednacím řádu PS.....	33
4.2.2. Sněmovní tisk 117/0, Návrh ústavního zákona o referendu	33
4.2.3. Sněmovní tisk 35/0, část č. 1/4 Novela zákona o celostátním referendu.....	36

4.2.4.	Sněmovní tisk 625/0, Novela zákona o rozhlasových a televizních poplatcích.....	37
4.2.5.	Sněmovní tisk 626/0, Novela zákona o Nejvyšším kontrolním úřadu.....	39
4.2.6.	Sněmovní tisk 450/0, část č. 1/8 Protokol o přístupu Severní Makedonie k Severoatlantické smlouvě	40
4.3.	Ovlivnění aktéři	40
Závěr	43
	Odborná literatura a zdroje.....	46
	Zdroje oficiálních dokumentů, legislativních návrhů a dalších internetových publikací.....	48
	Ruské dezinformační zdroje	50

ÚVOD

Téma lživých a dezinformačních zpráv je v posledních letech velice frekventované médii, politiky a občanskou společností nejen v České republice (dále jen ČR) a Evropské unii (dále jen EU), ale prakticky po celém světě. Takzvané „fake news“ vzbuzují mnoho emocí a četní politici či tábory jejich příznivců obviňují názorové odpůrce z šíření klamavých/lživých zpráv, zatímco jejich odpůrci mnohdy činí totéž naopak. V informačně otevřeném světě liberálních demokracií (resp. polyarchií) západního typu má šíření sofistikovaných dezinformací bezesporu vysokou míru společenské nebezpečnosti, neboť může v konečném důsledku vést až k rozpadu celého systému. Sama předchozí věta by mohla nabízet otázku, zda je zachování současného systému opravdu žádoucí. Odpovědí ale nemůže být obecné univerzální tvrzení, zda je či není žádoucí změna, ale spíše rozdělení odpovědi na to, pro koho je a pro koho není výhodné zachovat status quo.

Zatímco se Ruská federace (dále jen Rusko) snaží o změnu současného systému ve státech EU, pro státy EU tato změna žádoucí není. Z čeho toto tvrzení vychází? Podíváme-li se na současnou politickou scénu ve světě z pohledu realismu (respektive neorealismu) v mezinárodních vztazích, pak je zřetelná snaha Ruska o změnu poměrů nastavených po konci studené války. To se projevuje ve snaze oslabit další aktéry mezinárodního systému a nejvíce přímé mocenské konkurenty. Lze tedy předpokládat, že pro Rusko a uplatňování jeho politického, ekonomického a vojenského vlivu v Evropě je logicky mnohem výhodnější představa rozdrobených malých národních států než jednotné a mocensky silné EU. Pokračováním tohoto předpokladu je také tvrzení, že povede-li se dosáhnout nejednoty EU, ideální situací z pohledu Ruska by byl stav, ve kterém by jednotlivé národní vlády a státní instituce chovaly k Rusku co nejloajálnější vztah. Panuje-li obecná shoda, že státy s liberální demokracií jsou (logicky díky svým vnitřním pravidlům fungování) ze všech možných státních zřízení nejvíce náchylné k rozpadu systému pod tíhou dlouhodobých sofistikovaných dezinformačních kampaní, pak se jeví tento prostředek (dezinformace) jako velice účinná „zbraň“ k oslabení EU. Samotný fakt, že Rusko dezinformace šíří v masovém a cíleném měřítku, byl mnohokrát prokázán. A to nejen investigativními novináři či státními institucemi, ale i akademickou obcí, či občanskou společností napříč státy. Tato bakalářská práce tak nemá prokazovat, zda Rusko cíleně dezinformace šíří (bude pouze odkazováno na další relevantní zdroje), jejím cílem je zjistit, jakým způsobem ovlivňuje politické fungování ČR (ve smyslu „policy“) toto šíření „ruského informačního vlivu“. Zaměření pouze na ČR je sice omezující, ale nezbytné, protože není v možnostech rozsahu této práce zmapovat oblast celé EU.

V konečném důsledku by ale tento text měl přispět právě k zjištění situace v celé EU, neboť lze předpokládat, že cíle Ruska jsou ve státech EU obdobné, ne-li shodné. Zároveň mohou být obdobně vypracovány studie o zbývajících státech EU a výsledky poté vyhodnoceny v celkovém rozsahu nebo využity pro tvorbu komparativních studií.

Výzkumná otázka „Jaký vliv na politické vstupy a výstupy v ČR mají dezinformace šířené Ruskem?“ tak pracuje se dvojicí níže zmíněných podotázek. Tato studie se zabývá primárně politickými vstupy a výstupy v rámci Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky (dále jen PS PČR), a to vzhledem k situaci, kdy lze ČR považovat za státní zřízení s asymetrickým bikameralismem. PS PČR je tedy nejsilnějším legislativním orgánem. První podotázkou je: „Jakým způsobem ovlivnily ruské dezinformace legislativní vstupy v PS PČR?“. Druhá výzkumná otázka zní: „Jakým způsobem byly ovlivněny politické výstupy v PS PČR?“. K tomu bude využito znalostí definovaných systémovou teorií a politické vstupy i výstupy u obou otázek jsou zamýšleny ve smyslu „policy“. Proč pouze ve smyslu „policy“ a je téměř zcela vynechán například politický diskurz? Politický diskurz je jedním z nejzásadnějších faktorů ovlivňujících chování společnosti a autor této studie si je plně vědom jeho významu. Jeho pomocí lze zcela jistě „posouvat hranice“ témat všemi směry. Tato práce však změnu diskurzu již předpokládá (příčemž neřeší velikost změny) a její snahou je objasnit, jak se tato změna projevuje právě v případě politických vstupů a výstupů. Vychází z předpokladu, že návrhy na legislativní a další úpravy, které jsou v souvislosti s tematikou dezinformací předkládány k posouzení parlamentu, lze považovat za „vstupy“, neboť vycházejí z poptávky té části společnosti, která ony navrhovatele „prosadila“ do politických funkcí umožňujících tyto návrhy podávat. Dále bude zjištěno, zda tyto „ovlivněné vstupy“ byly dokončeny v „ovlivněné výstupy“. Zároveň bude zkoumáno, zda aktéři těchto návrhů (kteří budou označeni jako „ovlivnění aktéři“) zastávají rovněž exekutivní funkce v rámci vlády (myšleno v širokém pojetí „government“, tedy včetně významných státních institucí).

Proč je takto pojatá případová studie přínosná? Prvotně je pro každou společnost důležité znát vnější faktory, které ovlivňují vnitřní záležitosti jejího fungování. Jestliže k tomuto ovlivňování dochází, je otázka míry dopadů tohoto ovlivnění značně podstatná. Nelze si tedy představit, že by otázky tak úzce související s politikou řešil jiný vědní obor než politologie. Na základě znalosti dopadů je jednodušší uvědomit si případnou míru nebezpečnosti tohoto ovlivňování a také lze nalézt lépe účinnou obranu, je-li nutná. Sekundárním úkolem studie pak může být potvrzení výše řečených předpokladů této práce. Bude-li zjištěno, že dezinformační kampaň

vedená Ruskem v ČR ovlivňuje nejvíce záležitosti loajality ČR k EU a snaží se pomoci získat v ČR maximum politického vlivu silám k Rusku loajálním, potvrdil by se předpoklad, že současnou zahraniční politiku Ruska popisuje nejlépe teorie realismu/neorealismu v mezinárodních vztazích. S odkazem na to by tak šlo s velkou pravděpodobností až jistotou tvrdit, že tato ruská snaha probíhá v celé EU a že je Rusko k EU otevřeně nepřátelské.

Právě předpoklady této práce vycházející z realismu v mezinárodních vztazích naznačují, že bude tato jedinečná případová studie takzvanou disciplinovanou interpretativní studií. Šířeji bude proces výzkumu popsán v následující kapitole o metodologii studie. Následně bude teoretická část objasňovat teorie a názvosloví využívané v rámci celého výzkumu. Cílem hlavní analytické části je právě zjištění, zda ruské dezinformace mají vliv na politické vstupy a výstupy v podobě legislativních návrhů, jestli došlo k jejich schválení a zda tyto návrhy směřují proti zájmům ČR a EU tak, jak bylo výše naznačeno v rámci předpokladů. V závěru budou zhodnoceny výsledky studie a popsány případné nedostatky práce, budou-li během jejího vypracovávání nalezeny.

Téma dezinformačních kampaní (propagandy) je z pohledu historie velmi známou a podrobně zdokumentovanou problematikou. Současný svět plný nesmírně vyvinutých informačních systémů však dodává tomuto tématu nové rozměry. Možnosti internetu a sociálních sítí zahrnují nejen velký prostor pro ovlivňování, ale také znejasňují jeho mechanismus. Právě z toho důvodu není k aktuální problematice ruských dezinformačních kampaní tak velký počet vyčerpávajících a rozsáhlých odborných publikací jako v případě propagandy obecně. O to méně pak v českém jazyce. Přesto pro vysokou aktuálnost problému vzniklo mnoho odborných studií s užším zaměřením. Některé z nich bude tato práce využívat jako zdroje, jedná se například o výroční zprávy kontrarozvědných bezpečnostních služeb, jako je BIS nebo dokumenty Centra proti terorismu a hybridním hrozbám. Dále se tématu dezinformačních kampaní věnuje celá řada odborných konferencí, jejichž výsledky jsou publikovány a mohou být taktéž využity. Jako značně zajímavá i přes svoji krátkost se jeví tato publikace: Kříž, Zdeněk, Shevchuk, Zinaida a Števkov, Peter. 2015. *Hybridní válka jako nový fenomén v bezpečnostním prostředí Evropy*. Praha: Pro Informační centrum o NATO vydalo Jagello 2000.

Vznikl také významný počet diplomových či bakalářských prací, které se zabývají touto problematikou, nebyla však nalezena žádná, která by byla zaměřena na shodné cíle jako tato studie. A tak je ambicí této práce přispět svým dílem k celkově lepšímu poznání této tematiky.

Samotná analytická část bude využívat jako primární zdroj především oficiální dokumenty PS PČR, které bude studie porovnávat s prokazatelnými dezinformacemi z ruského prostředí, přičemž bude využíváno investigativních a ověřených novinářských zdrojů, jež tyto dezinformace zveřejňují (objasňují) a podrobně dokazují jejich dezinformační charakter.

Jiná je situace v rámci teoretické části. Teorie, která bude vzhledem k povaze studie (disciplinovaná interpretativní studie) využita, stejně jako ostatní teorie důležité pro definování cíle studie jsou zdokumentovány velmi podrobně a zabývá se jimi celá řada kvalitních odborných prací. Z mnoha z nich lze uvést jako krátký příklad tyto čtyři:

Říchová, Blanka. 2000. *Přehled moderních politologických teorií: [empiricko-analytický přístup v soudobé politické vědě]*. Praha: Portál.

Guzzini, Stefano. 2004. *Realismus v mezinárodních vztazích a mezinárodní politické ekonomii*. Brno: Barrister & Principal. Studium (Barrister & Principal)

Kissinger, Henry. 1994. *Umění diplomacie*. New York: Simon & Schuster. Translation Miloš Calda, 1996.

Krejčí, Oskar. 2017. *Geopolitika Ruska*. Praha: Professional Publishing.

1. METODOLOGIE VÝZKUMU

Jak již bylo psáno v úvodu, tato případová studie bude takzvanou disciplinovanou interpretativní studií. Jedná se tedy o kvalitativní výzkum, který se podle Druláka (2008: 14) vyznačuje primárně analýzou textu a jedinečných skutečností. Aby byl výzkum efektivní, je třeba dostatečně ohraničit historickou epizodu, která případ definuje (Drulák 2008: 32). V rámci této studie tak bude zkoumáno současné volební období PS PČR v letech 2017 až 2019. Takto krátký časový úsek byl zvolen primárně z důvodu maximální možné aktuálnosti tématu a také pro omezené možnosti rozsahu této studie.

A jak se výběr této metody projeví v rámci výzkumu? Pro prozkoumání případu bude využito existující teorie realizmu v mezinárodních vztazích, která bude sloužit jako vodítko při práci s případem, což je odvozeno z Drulákovy práce (2008: 34), v rámci které se konkrétně uvádí, že „*teorie slouží pouze jako vodítko pro identifikování hlavních procesů a proměnných v rámci případu*“ (tamtéž). Zjednodušeně řečeno bude využito následující logiky. Pokud existuje předpoklad, že dochází ke snaze ovlivnit politické vstupy a výstupy v ČR dezinformacemi ze strany Ruska, je třeba zajímat se o motivaci Ruska k tomuto konání. Pokud bude známa, lze snáze odvodit cíle, kterých se Rusko snaží dosáhnout. Pomocí jejich znalostí je možné zaměřit se na dostatečně zúžený vzorek legislativních návrhů a procesů v PS PČR, které by mohly k naplnění ruských cílů přispět. Ty pak lze konkrétně porovnat s dezinformacemi, které se taktéž tematicky shodují s cíli, jež byly odvozeny ze znalosti ruské motivace.

V rámci této studie tak bude při rozboru procesu využito znalostí a definic, které vycházejí z teorie realismu v mezinárodních vztazích a jejich aplikace na případ Ruska. Sama teorie či principy a koncepty z ní vycházející budou vodítkem k tomu, jaký typ informací primárně vyhledávat, neboť jsou pro posouzení z pohledu teorie neadekvátnější. Pomocí této teorie totiž lze objasnit současnou motivaci Ruska k činům (šíření dezinformací, hybridní válka a obdobně), které prokazatelně koná. Pokud je objasněna motivace, lze s využitím stejné logiky předpokládat, jaké jsou cíle Ruska. Předpoklad toho, jaké jsou ruské cíle, bude posléze v rámci analytické části využit k vyhledávání legislativní tematiky, při které je pravděpodobná snaha o ovlivnění největší. V rámci značně četného množství legislativních návrhů se tak tato práce zaměří na vyhledávání té tematiky, která bude vyhodnocena jako neadekvátnější vzhledem k cílům Ruska. Pro konkrétnost lze předpokládat, že bude posuzována například shoda či podobnost mezi dezinformacemi a návrhy na změnu legislativy souvisejícími s tematikou přístupu ČR k EU nebo NATO. Stejně tak bude postupováno v případě pozměňovacích návrhů

v rámci hlasování o této legislativě. Částečně bude využita taktéž znalost politického diskurzu zkoumaných politických subjektů a aktérů, v takovýchto případech bude upozorněno na změnu procesu výběru zkoumaného vzorku.

V rámci kapitoly „metodologie výzkumu“ je také třeba alespoň obecně definovat postačující podmínky a proměnné. Není ovšem vyloučeno, že v průběhu výzkumu může nastat mírná korekce, tuto možnost ostatně Drulák (2008: 49) udává jako jednu z hlavních výhod „rozboru procesu“. Pro účel této případové studie bude jako nutná/postačující podmínka brána ruská dezinformační kampaň. Jako proměnné pak tento výzkum definuje politické vstupy a výstupy (ve smyslu policy), které nabývají dvou možných hodnot, a sice „ovlivněný dezinformacemi“ nebo „neovlivněný dezinformacemi“. Případný aktér navrhuující „vstup ovlivněný dezinformacemi“ bude následně označen za „ovlivněného aktéra“ a bude prozkoumána jeho další aktivita v oblasti legislativních návrhů. V případě, že se „vstup ovlivněný dezinformacemi“ stane skrze schvalovací proces platným „výstupem ovlivněným dezinformacemi“, bude posouzeno, kteří aktéři se podíleli na jeho prosazení a případně budou tito aktéři taktéž označeni za „ovlivněné aktéry“. Jejich aktivita tak bude následně také prozkoumána. Celý řetězec tak hypoteticky může (ale také nemusí) narůstat jen pomocí přímých souvislostí mezi ovlivněnými vstupy a ovlivněnými aktéry.

S odkazem na Druláka (2008: 40) lze říci, že při výzkumu vlivu ruských dezinformací na politické vstupy a výstupy v PS PČR není příliš reálné pomocí případové studie zjistit, nakolik ruské dezinformace vstupy a výstupy skutečně ovlivňují (zda jsou jediným rozhodujícím faktorem, na němž výsledek závisí), ale je možno zjistit, zda k tomuto ovlivňování dochází, a pokud ano, jakým způsobem. A protože ovlivnění politického diskurzu tato práce již předpokládá, zajímá autora právě to, zda dochází také k přímému ovlivnění vstupů a výstupů. Pokud ano, je velmi pravděpodobné, že je toto ovlivnění ve smyslu předpokladů práce, které byly částečně uvedeny v úvodu a které budou skrze teoretickou část vytvářet hlavní klíč pro výběr té legislativy, jež by mohla být ovlivňována, a která proto bude podrobně zkoumána. Při takto pojatém výzkumu tedy nejsme objektivně schopni posoudit absolutně všechny faktory, které ovlivňují výsledek dění. Ačkoliv by tato vlastnost mohla být brána jako „slabina“ studie, je autor přesvědčen o opaku, neboť tak můžeme tvrdit, že v případě potvrzení předpokladů lze nalézt účinnou obranu, která „dodá“ další faktory ovlivňující dění. Tyto faktory pak mohou výsledek dění změnit.

Již v rámci závěru metodologické části je vzhledem k okolnostem třeba zdůraznit, že pokud se nepotvrdí ony předpoklady, neznamená to, že k žádnému ovlivňování politiky ČR nedochází, ale pouze to, že nedochází k ovlivnění právě těchto vstupů a výstupů. To souvisí právě s výběrem metodologie a výše řečeným. Výsledek výzkumu, případná nulová až absolutní četnost výskytu „ovlivněných aktérů“, stejně jako celospolečenská váha případných „ovlivněných výstupů“ (budou-li prokázány) bude moci být vyhodnocena až v závěru v souvislosti s výsledkem analytické části.

Je vhodné také uvést, že se bude tato práce v teoretické části zabývat důvody ruského počínání v zahraniční politice, přičemž je vynechán teoretický rozbor objasňující její vliv na výstupy českého legislativního procesu. To souvisí s výběrem zkoumaných legislativních tisků v analytické části, neboť tento výběr bude vycházet z předpokládaných zahraničněpolitických cílů Ruska.

2. TEORETICKÉ VYMEZENÍ

V rámci této kapitoly jsou představeny především klíčové teorie, s kterými tato studie pracuje. Nejprve je rozpracována teorie fungující jako vodítko s případem, tou je realismus v mezinárodních vztazích a z něj odvozené skutečnosti a předpoklady práce. Jak již bylo řečeno v metodologické části, na základě logiky realismu zde bude vysvětlena současná motivace Ruska k šíření dezinformací. S využitím stejné logiky budou následně definovány cíle Ruska. Ty budou v analytické části využity jako klíč pro výběr legislativní tematiky, při které je pravděpodobná snaha o ovlivnění největší. Následují části týkající se teorie politického systému a její adaptace na prostředí ČR, z čehož přímo vychází výzkumné otázky.

2.1. REALISMUS V MEZINÁRODNÍCH VZTAZÍCH

Přestože nejsou obecné informace o teorii realismu pro tuto práci naprosto stěžejní, je třeba alespoň stručně uvést a vysvětlit základy a pojmy z této teorie. Důvodem je skutečnost, že by bez uvedení tohoto teoretického základu nebylo v následujících kapitolách možné nezpochybnitelně objasnit motivaci Ruska. Následně by šlo mnohem obtížněji odvodit předpokládané ruské cíle, k jejichž prosazení Rusko využívá onu dezinformační kampaň. Přitom nalezení těchto cílů je jedním ze stěžejních bodů celé studie. Celý koncept studie spolu s návazností a logikou výzkumu, které tuto teorii budou využívat jako klíč pro výběr zkoumaných vstupů a výstupů, by pak mohly být označeny za teoreticky neopodstatněné.

Podrobnému popisu se realismu, v rámci vědních disciplín jako jsou politologie a mezinárodní vztahy, dostalo až během dvacátého století.¹ Díla, která jeho principy popisovala, vznikala průběžně a prakticky po dobu celé lidské historie² (Guzzini 2004). Při takzvaných „velkých debatách“ o mezinárodních vztazích se první z nich věnovala rozporům mezi idealismem a realismem. Realismus se posléze pod vlivem druhé debaty, která řešila spor mezi tradicionalismem a behavioralismem, rozvíjel. Byl obohacen o protiargumenty ze strany behavioralismu, pod jejichž vlivem dospěl k takzvanému neorealismu (Smolík 2013: 89-93).

¹ Což přímo souvisí s vývojem těchto vědních disciplín.

² Příkladem je známé dílo „Vladař“ od Niccolò Machiavelliho, které bylo prvně vydáno již roku 1532, tedy více než století před počátkem vestfálského míru a tedy vznikem vestfálského systému.

2.1.1. Klasický realismus

Klasický realismus dvacátého století vzešel z jichž zmíněných sporů s idealismem. Podle realismu je základním faktorem mezinárodních vztahů primárně vojenská a materiální moc. Hlavními aktéry jsou státy, které se chovají racionálně podle svých národních zájmů (Kratochvíl, 2007: 49).

2.1.2. Základní pojmy mezinárodních vztahů odvozené z realismu

Již klasický realismus definoval pojem „mocenská rovnováha“. Mocenskou rovnováhu lze považovat za základní kámen realismu, a tak je třeba tento pojem i prvky s ním spojené alespoň stručně vysvětlit. Mocenskou rovnováhu lze chápat jako stav mezinárodního řádu, kdy je moc rovnoměrně rozložena mezi několik aktérů. Síla těchto aktérů je natolik vyrovnaná, že se nevyplatí konflikt, neboť by mohli více ztratit, než by získali případnou výhrou. Nejvyšší možnou ztrátou by bylo, pokud případný stát přestane existovat, neboť každému státu/aktérovi jde především o přežití. To však nemá zaručené, protože podle realistů jsou státy umístěny v anarchickém systému, v němž vládne právo mocnějšího. Jenže státy mají vzhledem ke svým možnostem různou sílu, a případný konflikt rozdílně mocných států by tak vždy byl asymetrický. Jak v takovém případě může fungovat ona rovnováha? Historie ukázala, že jsou tři možná mocenská uspořádání, a sice multipolarita, bipolarita a hegemonie. Tyto pojmy vyjadřují skrze počty „pólů“ počet nejsilnějších aktérů v systému. Tito aktéři spolu soupeří a ve větší nebo menší míře ovlivňují slabší aktéry, obvykle však jen ty, kteří jsou v jejich sféře vlivu. Pokud se snaží ovlivňovat ve svůj prospěch i aktéry ze sféry vlivu protivníka, dochází ke sporu a narušování mocenské rovnováhy (Drulák 2010: 147-149).

Multipolarita vyjadřuje stav, ve kterém je světový pořádek tvořen třemi či více hlavními velmocemi. Tyto velmoci jsou v různých podobách zhruba stejně mocné, což vychází buď z potenciálu jednotlivých států, nebo síly jejich koalic. Každý stát sice sleduje primárně svoje zájmy, ale právě snaha přežít vede státy do obdobné pozice, jakou vidíme u ekonomických subjektů v rámci ekonomického oligopolu.³ V něm kooperují firmy, které se snaží předejít vzájemně škodlivé rivalitě. Stejně tak kooperují i státy v rámci multipolarity. Klasickým případem tohoto modelu je takzvaný evropský koncert, který po vídeňském kongresu v roce

³ To vychází z neorealismu K. Waltze, který odvozuje metodologii od neoklasického chápání trhu. Více se tomuto tématu budou věnovat kapitoly o systémovém neorealismu a vědeckém realismu. Podrobnosti lze v rámci zdrojů vyčíst v publikaci Guzziniho (2004) na straně 150.

1815 fungoval prakticky až do počátku 1. světové války v roce 1914. V rámci tohoto uspořádání měla jakýsi zvláštní status Velká Británie, která hrála roli takzvaného balancéra. Tuto roli neboli pozici lze definovat jako pomyslný jazýček na vahách. Balancér tak nesmí lpět na hodnotách, které jsou hlavním předmětem případného konfliktu. Ty tedy nemohou být jeho životním zájmem. Zároveň musí disponovat dostatečnou silou k rozhodnutí konfliktu v případě, že se přidá k libovolné straně. Ovšem balancér je podle teoretiků spíše historickým termínem než něčím, co se nezbytně nutně musí objevit v každém multipolárním systému. Jednoznačné je, že balancér může vzniknout jen v mezích multipolarity, není však nutná a samozřejmá jeho existence. V rámci multipolarity se tak může i nemusí vyskytnout. Podle kritiků multipolarity tento stav sice vede k menšímu významu a rozsahu mezinárodních konfliktů, zvyšuje se ale jejich počet (Krejčí 1997: 106-108).

Bipolarita je mocenské uspořádání, které má právě dvě mocenská centra. Bipolarita se dělí na objektivní bipolaritu a subjektivní bipolaritu. V případě objektivní bipolarity jsou mocenskými centry dva aktéři, kteří jsou naprostými „lídry dění“. To je dáno tím, že mají bezkonkurenční potenciál a jsou jedinými státy systému, které dokážou zajistit vlastní bezpečí samostatně. Historickým příkladem takového systému je období studené války mezi USA a SSSR. Druhou možností je bipolarita volná neboli subjektivní. Dva bloky, které proti sobě stojí, jsou v tomto případě vytvořeny rozhodnutím většího počtu mocných aktérů. Jako příklad lze uvést tvorbu koalic před první a druhou světovou válkou. Bipolarita má stejně jako oba zbývající mocenské systémy své zatvrzelé odpůrce i příznivce. Příznivci považují bipolaritu za nejbezpečnější mocenský systém, neboť si jsou obě strany vědomy rizika, které by nastalo v případě velkého konfliktu. Vzhledem k současné výzbroji (nukleárním zbraním atd.) by totiž rozsáhlý konflikt pravděpodobně znamenal zničení obou mocenských aktérů. Naopak odpůrci považují bipolaritu za zdroj největších konfliktů, neboť tvrdí, že samotná existence dvou pólů vede k soupeření, expanzi a agresi. Tvrdí také, že každá (třeba i bezvýznamná) akce jednoho z aktérů je nutně druhým aktérem brána jako strategický tah, který vyžaduje reciproční čin. To vede k oboustrannému vnímání mezinárodních vztahů jako hry s nulovým součtem (Krejčí 1997: 108-110).

Hra s nulovým a nenulovým součtem jsou pojmy, které vycházejí z teorie her, přesto se v rámci mezinárodních vztahů často užívají, což je patrné z konce předchozího odstavce. Proto je lepší krátce a velmi stručně vysvětlit jejich definici. Hra s nulovým součtem předpokládá, že co jeden aktér sporu ztratí, druhý získá. Například: pokud ve válce dobude stát provincii jiného státu

a následuje mír, vítěz má ke svému území +1 provincii, zatímco poražený má -1 provincii. Celkový součet je tak nula, protože: $1 + (-1) = 0$. Chápání světa je tedy rozděleno na vítěze a poražené (Dlouhý a Fiala 2009: 17-27). Hra s nenulovým součtem naopak říká, že co jeden aktér získá, druhý nemusí ztratit. Například pokud jeden stát potřebuje nutně materiál k posílení svého průmyslu, druhý stát dodá tento pro něj přebytný materiál prvnímu za odměnu ve formě financí, které použije podle své potřeby. Oba státy tak získají to, co potřebují. Alternativou je situace, kdy první stát něco získá a druhý alespoň nic netratí. Celkový součet tak není nula, protože: $1 + 1 = 2$ nebo $1 + 0 = 1$. Svět je tak chápán dle logiky win-win nebo alespoň logikou zisku jednoho bez ztráty druhého (Dlouhý a Fiala 2009: 27-35).

Poslední z možností mocenské rovnováhy je hegemonie. Jedná se o takový stav mocenské rovnováhy, kdy síla a moc jednoho státu výrazně převyšuje možnosti ostatních států nebo dokonce koalic, které tyto státy vytvářejí. Toto mocenské centrum tak utváří jakási pravidla pro chování ostatních států, neboť zbývající aktéři nemohou dělat nic, co by bylo v rozporu se zájmy hegemonu. To je dáno autoritou a schopností donutit ostatní státy, aby daná pravidla byla ctěna (Drulák 2010: 149-150).

2.1.3. Vývoj klasického realismu v neorealismus

Pod tíhou vývoje politických věd a s příchodem behavioralismu docházelo ke změně situace. Klasický realismus (stejně tak i idealismus) byl ze strany behavioralistů během „druhé velké debaty“ kritizován za nevědecký přístup, jehož předpoklady vychází spíše z filozofie. Tato debata se odehrávala během šedesátých let dvacátého století, argumentaci tehdejší kritiky popisuje Guzzini (2004: 47) takto: *„Behavioralisté útočili na – z jejich pohledu – nepromyšlené premisy a zmatené hypotézy. Bez přísnosti a přesnosti vědeckého přístupu, jak hlásala kritika, nejsou tradiční mezinárodní vztahy ničím víc než čistě deskriptivními dějinami či normativní teorií.“* Tento vliv spolu s okolnostmi studené války znamenaly krizi realismu. Zahraniční politika USA, též zvaná jako politika zadržování vůči Sovětskému svazu, byla sice postavena na principech realismu, ale stále víc se v praktickém světě ukazovaly teoretické nedostatky teorie jako celku. Změnu a obrat vývoje znamenala až práce Kennetha Waltze (Barša a Beneš, 2009: 30-33).

2.1.4. Systémový neorealismus

Aby se Waltz vyrovnal s argumenty názorových odpůrců, začal objasňovat vlastní vizi. Zaměřil se na vlastnosti mezinárodního systému, který považuje primárně za anarchický. Z povahy anarchického systému následně odvodil, že se státy musejí o svoje zájmy starat výhradně samy, protože na jejich schopnostech a moci závisí jejich přežití. K mezinárodním střetům dochází podle Waltze především kvůli rozdílným mocenským schopnostem států, které jsou důsledkem demografických, technologických, ekonomických či další aspektů. Na základě těchto tvrzení Waltz rozvinul klasickou teorii rovnováhy moci (Guzzini 2004: 147-150).

2.2. RUSKO Z POHLEDU REALISMU

Primárním cílem této části je aplikace výše uvedených principů a pojmů realismu na Rusko. Tato aplikace je nezbytná v kontextu historie a současnosti, neboť přímo souvisí s motivací Ruska, a tedy i s následným odvozením ruských cílů, což bude využito v analytické části tak, jak uvádí metodologie výzkumu. Není také od věci uvést, že realismus, potažmo neorealismus není považován autorem této práce za zcela dokonalý a vždy využitelný. Právě naopak, je si vědom nedostatků, které přináší. Vzhledem k současným okolnostem však považuje tuto teorii v případě Ruska za nejlepší možnou. A ačkoliv lze připustit, že by za jiných vnitřních okolností v Rusku nemuselo být možné teorii realismu využít, není předmětem výzkumu tyto vnitřní okolnosti podrobně vysvětlovat. Stačí tak pro kontext uvést některé skutečnosti, které mají přesah týkající se této studie.

2.2.1. Historie Ruska z pohledu realismu

Ruská historie byla ovlivněna velmi výrazně místem a časem, ve kterém se začala utvářet. Ačkoliv bylo centrum Rusi vzniklé v devátém století v Kyjevě a tato zem se pod nátlakem Mongolů během třináctého století rozpadla, současné Rusko se považuje za následovníka této etapy. Rozpad a následná dvě století pod nadvládou Mongolů poznamenaly budoucí směřování, neboť boje, které koncem patnáctého století probíhaly mezi Mongoly a Moskevským velkoknížectvím, určily směr expanze Ruska (resp. Moskevského velkoknížectví) na východ dále proti Mongolům. Následovalo období, během kterého bylo Rusko nuceno v expanzi směrem na východ pokračovat, protože tato expanze představovala jedinou možnou obranu

před nájedzy asijských kmenů. A tak se v dobách, kdy se v Evropě ustavoval vestfálský systém, který byl založen na mocenské rovnováze a limitech uplatňování moci, Rusko se naopak veškerým limitům muselo vyhýbat proto, aby byla zaručena jeho existence. Neschopnost podrobit si okolí by totiž v případě Ruska znamenala katastrofický scénář v podobě nájedzu Mongolů a následného opětovného podrobení. Tento dlouhodobý vývoj se následně promítl do perspektivy celého národa. Rusko tak nadále pokračovalo v rozpínání směrem na východ i v dobách, kdy již mongolské nájedzy nehrozily. Rozpínání se prakticky zastavilo až počátkem dvacátého století, kdy již bylo carské Rusko rozlohou největší impérium na světě. Ruská aktivita se však neomezila pouze na východ. Rusko několikrát velice významně zasáhlo do historie Evropy. V Evropě nebylo jiného aktéra, který by započal tolik konfliktů. Zároveň však nutno uznat, že v dobách, kdy nejsilnější aktéři v Evropě neměli sílu odporovat konkrétnímu pokusu o nastolení hegemonie, Rusko vždy sílu našlo a zvrátilo tak směřování Evropy. Tato situace nastala nejen během napoleonských válek, ale také v první i druhé světové válce.⁴ Ale i přes dobovatelské úspěchy bylo Rusko zranitelné, protože jeho demografická a hospodářská základna byla z hlediska měřítek západních států zaostalá. Bylo tak jednodušší pokračovat v rozpínání nežli zastavit a riskovat, že státy, které se staly vlivem bojů nepřáteli Ruska, této zranitelnosti využijí. Rusko získávalo na moci, cítilo se ale neustále ohroženo, přičemž svou vojenskou silou a disciplínou bylo na úrovni evropských států nebo nad ní, ale svou vnitřní situací se řadilo spíše k technicky a kulturně zaostalejším státům Asie (Kissinger 2016: 60-71).

Po období krize, při které byla mocenská role oslabena a která Rusko postihla v letech 1917-1921 vlivem komunistické revoluce, začalo Rusko (tou dobou již Sovětský svaz neboli SSSR) pomalu a opětovně budovat svoje mocenské postavení. Druhá světová válka pak napomohla tomu, aby se SSSR stal vojensky nejsilnější velmocí světa. Sílu konvenčních sil Rudé armády vyvažovala pouze nukleární síla, kterou disponovaly USA⁵ (Kissinger 1994: 435-461). Během studené války se pak snaha expandovat projevovala nadále, ačkoliv byla zastřešena oficiální ideologií komunismu a snahou o jeho rozšiřování. SSSR ovšem doplatil na svoji ekonomickou slabost, která postupně zapříčinila prohru studené války a rozpad Sovětského svazu (Kissinger 1994: 767-797). V devadesátých letech pak z pohledu mocenského působení Rusko prožívalo obdobnou krizi, jako byla krize revoluční. Vnitřní

⁴ Ačkoliv rozhodující vliv měl minimálně v případě 1. světové války až vstup USA do konfliktu, v počátku války Rusko bezesporu bylo aktérem, který vyvažoval převahu centrálních mocností nad vojsky dohody.

⁵ Tento poměr se v průběhu studené války postupně vyrovnával.

záležitosti státu pohltily všechny aktéry ruské politiky natolik, že nezbýval dostatek sil na mocenské ovlivňování okolí. Přesto již touto dobou bylo zřetelné, že za nedotknutelnou sféru svého vlivu považuje Rusko minimálně ty státy, které bývaly součástí Sovětského svazu. Jakýkoliv zásah do těchto států nebo do samotného Ruska znamenal v mentalitě většiny ruských politiků obdobné nebezpečí, jako kdysi nájezdy Mongolů do Moskevského velkoknížectví. Mentalita, při které jsou mezinárodní vztahy brány jako hra s nulovým součtem, vždy byla, stále je a pravděpodobně bude neměnnou konstantou ruské zahraniční politiky (Kissinger 1994: 797-842).

2.2.2. Rusko z pohledu realismu v současnosti

Přijmeme-li Kissingerův názor na ruské vnímání zahraniční politiky, nezdá se být vzhledem k okolnostem překvapením doba, kdy Rusko znovu začalo uplatňovat svoje mocenské ambice. Pro kontext nelze vynechat některé informace. EU byla v roce 2004 rozšířena o deset států (včetně ČR), převážně šlo o státy bývalého východního bloku, ale také o bývalé republiky SSSR, tedy o Estonsko, Litvu, Lotyšsko. V roce 2007 pak přibylo Rumunsko s Bulharskem (Smolík 2013: 170). Poslední dokončené rozšíření proběhlo až v roce 2013, kdy se součástí EU stalo Chorvatsko, ovšem přístupové rozhovory probíhaly a probíhají s řadou dalších států obklopujících Rusko. Příkladem může být „Dohoda o přidružení mezi EU a Ukrajinou“ z roku 2014 (<https://eas.europa.eu> 2019)⁶. Stejně tak do Severoatlantické aliance (dále jen NATO) vstupovaly zmíněné státy ve více méně obdobných letech. Přitom dohoda⁷ mezi EU a NATO z roku 2002 spolu s navazujícími smlouvami tato dvě uskupení v mnoha ohledech propojila. A jaký byl stav Ruska v období po rozpadu SSSR? Vnitřní problémy způsobené korupcí, špatně organizovanou privatizací a potřeba uchopení nové identity společností i silovými složkami spolu s dalšími aspekty zůstávaly jedinou věcí, která zaměstnávala politické elity a stát jako celek. Období konsolidace se však završovalo během prvních let nového tisíciletí. Rusko tak začalo disponovat dostatkem energie k tomu, aby sledovalo popsání dění v zahraničí. Přitom postupně posilovala jeho mocenská role, která rostla obdobně, jako tomu bylo ve dvacátých letech dvacátého století (Krejčí 2017: 367-465).

⁶ Tato dohoda byla umožněna díky silným proevropským protestům části ukrajinského obyvatelstva proti proruské vládě.

⁷ Šlo o summit „Berlín plus“.

Ve své knize označuje ruský politolog a historik Sergej Medveděv snahu o revizionismus ze strany Ruska jako hysterickou, přičemž argumentuje snahou ruských zákonodárců o rušení historických usnesení, která byla přijata během dvacátého století. Jako příklady udává zrušení usnesení o předání Krymu Ukrajině z roku 1954, usnesení z roku 1989 odsuzující vpád SSSR do Afganistánu nebo smlouvu o prodeji Aljašky z roku 1867 (Medveděv 2019: 207-209).

Rusko se tedy v souladu se svou historickou tradicí začalo stále více cítit ohroženo nejen v oblasti svých zájmů, ale také v oblasti samotné existence Ruské federace v mezích současného vnitřního uspořádání. Veřejnou deklaraci změny přístupu k zahraničním otázkám pronesl na konferenci v Mnichově Vladimir Putin. Během svého proslovu vyjádřil za nepřijatelné a celkově nemožné světové unipolární uspořádání s jedním centrem moci.⁸ Vzhledem k zmíněnému rozšiřování EU a NATO, jejich vojenské provázanosti a vzhledem k vůdčí roli USA v rámci sil NATO pak začalo Rusko vnímat tato uskupení jako největší ohrožení, neboť role USA ve světové politice v mnohém definici hegemonu splňuje. Následně začalo konat v souladu s realismem podle principu hry s nulovým součtem v oblasti mezinárodních vztahů. Toto konání se projevovalo nejen v oblasti oficiálních stanovisek a dokumentace, ale i v reálných mocenských tazích. Příkladem v oblasti stanovisek je například změna v přístupu k nukleárním zbraním, přičemž podle strategické koncepce si vyhrazuje Ruská federace útok nukleárními zbraněmi jako první, což je paradoxně v rozporu s oficiálními stanovisky SSSR v období studené války. Další akce, již z pozice moci, na sebe nenechaly dlouho čekat. Při postupném aplikování prvků hybridní války, které budou představeny v další kapitole, došlo i k ozbrojeným konfliktům. Roku 2008 Rusko zasáhlo do vnitřního dění v Gruzii válkou o Jižní Osetii a Abcházii. Obdobně si počínalo také v roce 2014 při anexi Krymu a dosud trvající válce v Donbasu, což je přímým důsledkem ukrajinské krize a následného přibližování Ukrajiny s EU (Krejčí 2017: 367-465).

Podle Marka Galeottiho má současné zahraničněpolitické chování Ruska i další příčinu. Podle Galeottiho byl sice po svém zvolení v roce 2000 Vladimir Putin minimálně v rétorice nepokrytým nacionalistou, snažil se však se západními státy pragmaticky spolupracovat, což se projevilo například po útocích na USA z 11. září 2001. Když však bylo ze strany západu Rusko kritizováno za zásahy proti čečenským separatistům a následně došlo v roce 2004 ke vstupu

⁸ Krom zdroje (viz zdroje „Geopolitika Ruska“ strana 371 od Oskara Krejčího) je možno překlad celého proslovu najít zde: [Deliandiver.org](https://deliandiver.org): Překlad Vystoupení V. Putina v Mnichově 10. 2. 2007. [Deliandiver.org](https://deliandiver.org) [online]. 16. 1. 2008. Dostupné z: <https://deliandiver.org/2008/01/vystoupeni-vladimira-putina-v-mnichove-10-unora-2007.html> (7. 12. 2019).

sedmi států střední Evropy a Pobaltí do NATO, byla tato skutečnost Vladimírem Putinem vnímána jako jasné porušení předchozích dohod a invaze protiruských sil na východ. Tento pocit ohrožení vedl v roce 2007 ke zmíněnému proslovu v Mnichově. Na straně 44 Galeotti dodává, že *„je velice snadné vnímat pouze nepochybnou agresivitu Putina Ruska a nezamyslet se nad hlubokou nejistotou, z níž pramení“* (Galeotti 2019: 43-45).

2.3. KONCEPT HYBRIDNÍ VÁLKY

Cílem této kapitoly je objasnění konceptu hybridní války a s ní spojených pojmů. Ta je jakýmsi moderním prostředkem pro mezinárodní politiku založenou právě na prvcích realismu a v současnosti je Ruskem hojně využívána v konfliktu s EU a NATO. Zároveň je třeba stručně vysvětlit mechanismy fungování a důsledky užívání hybridní války v ČR. Lze totiž říci, že propaganda a informační válka je prvkem či nástrojem hybridní války. A hybridní válka je prvkem, potažmo nástrojem mocenského působení podle principů realismu.

2.3.1. Hybridní válka pohledem teorie

Pojem „hybridní válka“ není novým názvem pocházejícím z ukrajinského konfliktu, ačkoliv do širšího povědomí společnosti se dostal až díky jeho vzniku. Původní teoretický koncept a formulace vznikly v druhé půlce devadesátých let v USA, ovšem zabývaly se podobou hybridní války v prostřední asymetrických konfliktů vedených mezi státem a nestátními aktéry. Definovat tak přesně, které konflikty spadají pod pojem hybridní války a které již nikoliv, je velmi náročné. Odborná veřejnost tak dosud nebyla schopna nalézt konsenzus, který by byl obecně přijatelný (Stojar 2017). Podle Zúny (2010) není možné tento koncept podrobně rozpracovat, neboť stojí na ne zcela vyjasněných premisách. Ovšem vzhledem k okolnostem, které přinesl ukrajinský konflikt, byla vypracována další díla, ta jsou použitelná nejen v rámci rozsahu této studie. Například podle Kříže (2015) lze hybridní válku definovat krom jiného takto: *„Jde o ozbrojený konflikt vedený kombinací vojenských a nevojenských prostředků s cílem jejich synergickým efektem přinutit protivníka k učinění takových kroků, které by sám*

*o sobě neučinil. Hlavní roli při dosažení cílů války hrají nevojenské prostředky v podobě psychologických operací a propagandy...*⁹

Dále ve své publikaci Kříž (2015) rozvádí příklady ruské hybridní války v Gruzii a na Ukrajině, přičemž dodává, že je toto působení doplněno o vysokou aktivitu tajných služeb a kybernetické útoky velkého rozsahu. Zároveň uvádí, že smyslem propagandy nemusí být nutně přesvědčení protivníka, postačuje vytvořit ve společnosti protivníka pocit, že nelze dohledat fakta a není možno ničemu a nikomu věřit (Kříž 2015).

2.3.2. Hybridní válka v současném pojetí Ruska

Ačkoliv společnost v zemích EU a NATO vnímá hybridní a informační válku jako doménu Ruska, Rusko tak vnímá působení EU a NATO. Události jako ukrajinská politická krize nebo Arabské jaro byly podle Ruska způsobeny užitím hybridní a informační války západními státy (Stojar 2017). Vzhledem k povaze Ruska a jeho pocitu ohrožení se pak recipročně snaží prvky hybridní a informační války využívat nejen ve státech, které považuje za svoji sféru vlivu, ale také ve státech EU a NATO (Smutný 2019: 81-86). Investigativní novinář Ondřej Kudrna krom jiného popisuje podrobné působení ruských zpravodajských služeb na území ČR nebo v Pobaltí. Udává přitom, že se tyto aktivity v případě ČR dotýkaly i nejvyšších představitelů Armády České Republiky. Rozvědné služby jako GRU nebo FSB jsou tak podle Kudrny schopny zasáhnout i nejvyšší činitele, aniž by si toho mnohdy byli tito činitelé vědomi (Kudrna 2016). To je v souladu s BIS, která uvádí pravidelně ve svých veřejných výročních zprávách aktivitu ruských zpravodajských sil (spolu s působením čínských zpravodajských sil) jako velmi vysokou a značně agresivní (BIS 2015, 2016, 2017).

Působením hybridní války proti ČR ze strany Ruska se zabývala diplomová studie Davida Smutného (2019), který s využitím Křížovy definice hybridní války zkoumal, ve kterých aspektech lze objektivně dojít k závěru, že k vedení hybridní války na území ČR dochází. Pro účely této práce je podstatná informace ze závěru jeho studie, když uvádí že: *„Přítomným aspektem je stejně tak informační válka a propaganda, která znatelným způsobem proměnila mediální prostředí a jeho vliv na českou veřejnost.“* k tomu dodává: *„Proruské dezinformace šířené zpravidla webovým alternativním zpravodajstvím souhrnně vzato zpochybňují základní*

⁹ Celá definice je delším textem, který není pro účely této studie nutné citovat kompletně. Lze jej však dohledat v rámci Křížovy publikace hned na zadní straně obalu. Bude také přidán jako příloha k bakalářské práci.

kontury a zahraničněpolitickou orientaci českého státu, vyvolávají nenávist a nedůvěru ve stát a psychologicky zmenšují odpor českého obyvatelstva vůči Rusku, o němž naopak referují zpravidla pozitivně a často v souladu s oficiálními stanovisky RF.“ Rusko tedy na území ČR využívá takzvané „černé propagandy“. Tu lze popsat jako úmyslné šíření lží a dezinformací, které mají za úkol demoralizovat vládu. Zároveň mají působením na elity a veřejnost vyvolat změnu v politickém směřování napadeného státu, přičemž tato změna je žádoucí pro agresora. Jedná se tedy o psychologickou válku (Smolík 2014: 15-16). K stejnému závěru došel i audit národní bezpečnosti z roku 2016, který vyhodnocuje hrozbu pro ČR v oblasti ovlivňování veřejného mínění jako vysokou, přičemž dodává, že hlavním cílem šíření dezinformací pomocí médií je „*cílené podkopání důvěry v samostatný demokratický právní stát a budování vstřícnosti vůči zájmům cizích států*“ (Ministerstvo vnitra České republiky 2016: 55).

2.4. TEORIE POLITICKÉHO SYSTÉMU

Jak již bylo uvedeno na počátku teoretické části, výzkumné otázky této studie vycházejí z teorie politického systému a její adaptace na prostředí ČR. Právě proto je uvedena stručná definice některých pojmů, které jsou v rámci studie využity. Zároveň bude v této kapitole krátce popsán systém tvorby legislativy v ČR.

2.4.1. Systémová teorie

Teorie politického systému vychází ze systémové teorie, kterou předložil během třicátých let dvacátého století jako koncept širší odborné veřejnosti Ludwig von Bertalanffy. Výhodu spatřoval v možnostech při vzájemné komunikaci vědců z rozdílných vědních oborů, protože s využitím systémové teorie mohl být zachován směr a obsah jejich výzkumů, a přesto mohla být předána přesná a nezkreslená informace napříč těmito obory (Hušek 2019: 10-11). Širší vědecká obec tento koncept začala vnímat jako přínosný až na přelomu čtyřicátých a padesátých let dvacátého století, kdy se na formulování základních pojmů, cílů a myšlenek začala podílet také kybernetika. Právě z ní vychází pojmy, které jsou pro tuto studii podstatné, a sice *vstup*, *výstup*, ale také *centrum*, *smyčka* a další (Říchová 2000: 45-48).

Potřebným pojmem v rámci obecné systémové teorie jsou takzvané „subsystémy“. Subsystémem se rozumí část celku (celého systému), která se vyznačuje stejnými znaky a rysy

jako systém. Platí ale, že tyto subsystemy se mohou, ale také nemusí „chovat“ stejně jako systém. Shrne-li se tedy chování subsystemů, nelze taktéž tento souhrn automaticky vnímat jako chování celého systému (Kroupa 2018: 22).

2.4.2. Systémová teorie v politologii

V rámci politologie systémovou teorií nejvíce rozvinuly práce Talcotta Parsonse a především Davida Eastona. Práce prvního jmenovaného vyšla z konceptu obecné teorie akce. Politiku definoval jako subsystem, přičemž celá společnost byla v pozici systému. Hlavní funkcí politického systému je podle T. Parsonse snaha uchovat systém. Easton naopak politický systém definoval jako samostatný (Říchová 2000: 49). Aby se podle systémově teoretického modelu Davida Eastona dařilo zachovat politický systém, musí z ostatních subsystemů společnosti přicházet do politického systému impulzy ve formě *vstupů*. Odezvou na tyto *vstupy* jsou *výstupy*, které jako reakce směřují naopak z politického systému směrem k dalším subsystemům společnosti nebo k samotnému systému (společnosti). Tento politický výsledek v podobě *výstupů* je následně podroben kontrole a zpětné vazbě systému, tím se kybernetický řetězec zpětné vazby uzavře (Fiala 2000: 55-57).

2.4.3. Prvky politického systému

Easton se dále zaměřil na zpřesnění pojmu „hranice politického systému“, který vychází z hranic systému v rámci systémové teorie. Zahrnout tento pojem bylo nutné, neboť politický systém dokáže identifikovat pouze určité soubory proměnných. V rámci zpřesnění byla určena čtyři základní kritéria. Velmi stručně lze tato kritéria popsat takto:

- 1) Odlišení politických a apolitických rolí v rámci sociálních vazeb.
 - 2) Schopnost politicky angažovaných jedinců vytvářet oddělené politické skupiny.
 - 3) Vytvoření hierarchické struktury (a její odlišení se od struktur dalších) pouze na základě politiky.
 - 4) Specifická kritéria vytvářející požadavky na nositele politických rolí.
- Samozřejmě je primární určení geopolitických hranic (Říchová 2000: 54).

Dalším podstatným prvkem v rámci této studie je „okolí politického systému“. To bylo Eastonem definováno jako vše kolem politického systému, co na něj má podstatný vliv. Nezáleží přitom, zda je okolí samo v pohybu, stagnaci nebo proměně. K průniku mezi

systemem a okolím tak dochází neustále, přičemž není podstatné, v jakém stavu se okolí a systém nacházejí. K pochopení toho, jak dochází ke „komunikaci“ mezi okolím a politickým systémem, jaké jsou mechanismy a jaké důsledky, vymezil Easton pojmy „vstupy“ a „výstupy“ (Hušek 2019: 10-11).

Vstupy neboli „inputs“ lze dle Eastona dělit ve dvou kategoriích. Dělení podle první definuje vstupy jako vněsystemové (tedy přicházející z okolí) nebo vněsystemové (pocházející přímo z politického systému). Tato kategorie však není, co se důsledků týče, nijak podstatná, neboť dopad na fungování systému je u vněsystemových i vněsystemových vstupů stejný. Druhá kategorie je podstatnější. Dělí vstupy na požadavky a podporu. Požadavkem je vyjádřeno politickému systému jakési „přání“. Podporu lze definovat jako „oblíbu“ politického systému členy společnosti, kteří ho následně „podporují“. Je tak logické, že ačkoliv se vstupy dělí na požadavky a podporu, nejde o zcela oddělené pojmy. Právě naopak, předpokládá se, že pokud politický systém reflektuje požadavky dle libosti členů společnosti, roste i podpora politickému systému od těchto členů. Podstatnou roli v případné regulaci počtu vstupů a jejich kvality mají jednotlivci a skupiny, kteří jsou v pozici takzvaných uzlových bodů. Mohou jimi být například politici, politické strany, zájmové skupiny, ale i úředníci a především média (Říchová 2000: 55-57).

Výstupy („outputs“) jsou mechanismem, který politickému systému dodává podporu těch členů společnosti, kterým byl skrze dané výstupy učiněn prospěch. V „ideálním případě“ z pohledu teorie politického systému jsou vstupy a výstupy totožné. V reálném fungování se snaží výstupy reagovat na požadavky skrze konkrétní exekutivní, legislativní či administrativní a jiná rozhodnutí, která „určují pravidla“. Říchová k tomu dodává: „*Výstupy zviditelňují spojení mezi tím, co se děje v systému a okolí. Stejně tak musí i výstupy odpovídat potřebám a požadavkům, které byly ve vstupech na systém kladeny.*“ (Říchová 2000: 57).

Easton v závěru své teorie definuje také zpětnou vazbu. Pomocí té si fungující systém zakládá informační linie, jež poskytují systému informace o tom, jak byly konkrétní vstupy hodnoceny společností (Hodač 2010: 83).

2.4.4. Tvorba legislativy v ČR

Jak již bylo řečeno v úvodu, zaměří se tato případová studie na dění v rámci PS PČR. Proč pouze na tuto komoru Parlamentu ČR? Odpovědi vycházejí z politického systému ČR.

Ten lze nyní stručně popsat jako klasicky dělený podle principu dělby moci. Zatímco vláda (exekutiva) či soudy (jurisdikce) nepodléhají přímé volbě, parlament jako celek ano. Výjimku tvoří od roku 2012 funkce prezidenta, která ač je mocí výkonnou, přímé volbě podléhá (Hušek 2019: 39-41). Pro účely zkoumání vlivu na politické vstupy a výstupy je však nejvhodnější právě parlament, neboť má přímý vliv na generování vstupů a výstupů a zároveň nejvíce podléhá (vzhledem k povaze přímé volby) požadavkům a zájmům společnosti (Fiala 2000: 55). Parlament ČR se dělí na Senát PČR (dále jen S PČR) a Poslaneckou sněmovnu PČR, ale jak již bylo řečeno, systém tvorby legislativy lze v případě ČR označit za ukázkový asymetrický bikameralismus. To plyne ze skutečnosti, kdy návrhy zákonů (vstupy) může podávat vláda, zastupitelstva vyšších územních samosprávných celků, senát jako celek a jakýkoliv poslanec či skupina poslanců. Aby byl zákon schválen, je třeba nadpoloviční souhlas při hlasování přítomných poslanců a následně senátorů. Ovšem pokud senát danou legislativu odmítne nebo podá pozměňovací návrh, PS PČR může senát přehlasovat nadpoloviční většinou všech poslanců. Obdobně může PSP ČR přehlasovat i případné veto prezidenta. Z toho vyplývá, že veškeré vstupy, jež mohou být legislativně schváleny, musí projít schvalovacím procesem v PS PČR (Hušek 2019: 39-41).

Vzhledem k těmto okolnostem byla pro účely zkoumání vybrána právě PS PČR, neboť lze předpokládat, že pokud existují ovlivněné vstupy (a případně i ovlivněné výstupy), pak se tato skutečnost musí projevit v dokumentaci vycházející z jednání PS PČR. S odkazem na obecnou systémovou teorii v politologii také lze odvodit, že komunikace mezi okolím a systémem probíhá nejvíce právě v prostředí, které má největší vliv na případné podání vstupů a vygenerování výstupů.

3. PRAKTICKÉ VYUŽITÍ TEORETICKÉHO VYMEZENÍ PRO TUTO PŘÍPADOVOU STUDII

3.1. Souvislost mezi dezinformacemi a vstupy

Jedním z klíčových míst této případové studie je schopnost prokázat, že případné dezinformace spolu se vstupy a výstupy v podobě, v jaké byly definovány v předchozích teoretických částech, opravdu souvisí. Tato kapitola se o toto prokázání z pohledu teorie pokusí.

Jestliže přijmeme argument, že dochází k šíření propagandy a informačního vlivu ze strany Ruska tak, jak popisuje kapitola 2.3., je otázkou, zda toto šíření má vliv pouze na širokou veřejnost nebo pouze na elity, případně na obě tyto skupiny. Přijmeme-li ale argumenty vycházející ze systémové teorie v politologii pak lze tvrdit, že pokud bude jakýkoliv návrh ve smyslu vstupu podán v souladu s dezinformacemi, pak elity,¹⁰ které tento návrh podávají, vycházejí z požadavků společnosti, neboť jak podle Eastona uvádí Fiala (2000: 55-56), k politickému systému se vztahují požadavky a zájmy společnosti vycházející z okolí. Fiala ovšem namítá, že způsob, jakým probíhá zpracování těchto vstupů, Eastonova teorie neřeší. Nelze tak přesně odvodit, z jakého důvodu případné ovlivněné vstupy, nebudou-li přetvořeny na ovlivněné výstupy, nebyly prosazeny. Může to být zapříčiněno silnějším odporem ze strany těch elit, které hájí protichůdné zájmy a požadavky okolí. Zároveň může nastat situace, kdy elity, které navrhují ovlivněné vstupy, nechtějí opravdu tyto návrhy prosadit, neboť se s nimi neztotožňují a návrhem na ovlivněný vstup pouze naplňují přání určité části společnosti. Ve zcela krajním případě může návrh na ovlivněný vstup vzejít „pouze“ z řad blízkého okolí elit, které jsou případnou dezinformací ovlivněny samostatně. V takovém případě by nebyla ovlivněna široká veřejnost, ale pouze daný aktér a jeho nejbližší okolí. Určit, o jakou z těchto možností se jedná, není v silách této studie. Je však možno najít souvislost mezi případným vstupem a dezinformací, která se pohybovala v informačním prostředí.

Budou-li případné ovlivněné vstupy po zpracování systémem schváleny a stanou-li se z nich výstupy, pak lze s odkazem na systémovou teorii tvrdit, že je celý politický systém ovlivněn ruskými dezinformacemi, protože zpracoval ovlivněné vstupy na ovlivněné výstupy, a docházelo by tak (v případné minimální až maximální míře) k prosazování zájmů Ruska.

¹⁰ Těmito elitami jsou myšleny osoby, jež mají možnost podávat návrhy na vstupy ve smyslu policy.

Dalo by se tedy předpokládat, že ovlivnění okolí politického systému (tedy veřejnosti) je značně velké a silné.

3.2. Pravidelné cíle Ruska v ČR podle principů realismu

Zatímco předchozí kapitoly 2.1. až 2.3. využívaly odborné zdroje k objasnění teoretických pojmů realismu a jejich aplikace na případ Ruska, tato krátká kapitola volně navazuje s cílem zkombinovat řečené s metodologií této studie. Slouží totiž k definování cílů Ruska z pohledu realismu. Pomocí těchto předpokládaných cílů budou vybírány okruhy zkoumaných vstupů.

Jestliže Rusko považuje za svoji sféru vlivu státy, které se snaží o přiblížení k EU, je zcela logická snaha o znemožnění rozrůstání EU a o oslabení jejich schopností a pravomocí. Obdobně tak lze nahlížet na okolnosti vztahující se k NATO. Jelikož není v silách Ruska vést na území států EU či NATO plně hybridní konflikt (včetně ozbrojených akcí), zaměřuje se v informační sféře (podstatné pro tuto studii) pomocí zmíněné černé propagandy na širokou veřejnost i její elity, neboť tato propaganda působí na vybrané jednotlivce, skupiny nebo celou společnost (Smolík, 2014: 15). Obecným cílem je změnit politické směřování státu (ČR) (další zdroje viz kapitoly 2.2. a 2.3.). Jaké cíle tak z geopolitické situace Ruska podle logiky realismu vycházejí a jaké vstupy dle jejich tematiky budou primárně zkoumány?

Protože parlamenty členských států ratifikují dohody, které sjedná EU či NATO s dalšími nečlenskými aktéry, lze předpokládat snahu o ovlivnění výsledku těchto hlasování. **Předpokladem číslo 1** je tedy ruská snaha nedopustit rozšíření spolupráce EU či NATO s dalšími státy a nedopustit rozšíření EU nebo NATO o další členské státy a to prostřednictvím politiky ČR.

Předpoklad číslo 2 vychází ze stejného principu, ovšem snahou je oslabit mocenské schopnosti EU nebo NATO. Cílem je tedy oslabení nebo omezení pravomocí EU či NATO, které jsou v rámci těchto uskupení mezistátně (členskými státy) sdílené. Případně alespoň nedovolit rozšíření těchto sdílených pravomocí ze strany ČR.

Předpoklad číslo 3 je tvrzení, že ideálním stavem pro Rusko by bylo zrušení EU či NATO. V mezích možností ovlivňování konkrétního státu (ČR) to znamená snahu o zrušení členství ČR v EU či NATO, případně snahu o neplnění závazků vyplývajících ze členství v těchto organizacích.

Předpoklad číslo 4 je snaha o pozitivní ovlivnění jakékoliv tematiky, která se týká Ruska nebo jeho snah v ČR a vylepšuje vyhlídky na splnění jeho zahraničněpolitických cílů či zesílení jeho vlivu. Příkladem může být snaha o zrušení sankcí vůči Rusku ze strany ČR. Tento předpoklad obsahuje i průzkum případných legislativních návrhů, které se týkají organizace státní správy, soudnictví, volebních či ústavních zákonů nebo jakéhokoliv dalšího odvětví, jež by mohlo ovlivnit výsledky ruského snažení o naplnění cílů v ČR.

Předpoklad číslo 5 je pokus o zmenšení obranyschopnosti ČR proti prvkům hybridní války, jež mohou být nebo jsou využívány. Může se jednat o snahu poškodit skrze exekutivní či legislativní návrhy obranné složky ČR (zpravodajské i silové) nebo o snahu poškodit veřejnoprávní média a mediální trh ČR tak, aby bylo mnohem méně možné čelit informačnímu působení Ruska.

4. ANALYTICKÁ ČÁST

Při hledání ovlivněných vstupů a výstupů byly využity oficiální stránky PS PČR, jež disponují kompletním seznamem podaných návrhů. Součástí tohoto seznamu je i informace o stavu návrhu zákona, přičemž možnostmi jsou: schválený zákon, zákon v 1. až 3. čtení nebo zamítnutý zákon. Celkový počet projednávaných zákonů během současného 8. volebního období je 375 tisků, a to k 25. 11. 2019. Ke stejnému datu bylo navíc k dispozici 58 tisků označených jako mezinárodní smlouvy (PS PČR). Celkový počet zkoumaných návrhů tedy činí 433 tisků, přičemž úvodní výběr podrobněji zkoumaných tisků vychází z předpokladů uvedených v kapitole 3.2. této studie. Tisky týkající se problematiky, jež je uvedena v předpokladech, jsou následně vyhodnoceny a porovnány s dezinformacemi uvedenými přímo na dezinformačních webech. V rámci výzkumu byl využit seznam ruských dezinformačních webů zveřejněný na investigativní stránce portálu Neovlivní.cz, který se shoduje s oficiálním seznamem dezinformačních webů podle Ministerstva vnitra ČR. Zároveň jsou využívány informace z institucí, které jsou doporučeny Centrem proti terorismu a hybridním hrozbám. Jedná se například o *Manipulátoři*, *Kremlin Watch*, *Ho@x*, *Polygraph* a další (Centrum proti terorismu a hybridním hrozbám, 2019).

Seznam zkoumaných ruských dezinformačních zdrojů podle Neovlivní.cz: *ParlamentniListy.cz*, *cz.sputniknews.com*, *AC24.cz*, *Aeronet.cz*, *ProtiProud.cz*, *Zvedavec.org*, *Vinegret.cz*, *NWOO.org*, *Rukojmi.cz*, *SkrytaPravda.cz*, *VlasteneckeNoviny.cz*, *EuroDenik.cz*, *BezPolitickeKorektnosti.cz*, *FreeGlobe.cz*, *EUPortal.cz*, *CzechFreePress.cz*, *InfoKuryr.cz*, *EUServer.cz*, *SvetKolemNas.info* a *Lajkit.cz* (Neovlivní.cz 2019).

4.1. Zkoumané legislativní vstupy

Na základě předpokladů této studie¹¹ byly k podrobné analýze textu vybrány následující návrhy zákonů a mezinárodních smluv. V případě, že se jméno návrhu zákona opakuje, je pro lepší rozlišení uvedené i číslo tisku, pod kterým daný zákon projednává PS PČR. Seznamy vybraných zákonů a mezinárodních smluv:

¹¹ Viz kapitola 3.2.

4.1.1. Tisky zkoumané podle předpokladu číslo 1

Změny příloh A a C Stockholmské úmluvy; Smlouva o stabilitě, koordinaci a správě v hospodaření a měnové unii; Změna Dohody mezi ČR a Lotyšskem o podpoře a vzájemné ochraně investic; Dodatek protokolu k Úmluvě o lidských právech a biomedicíně; Dohoda o založení mezinárodní nadace EU-LAC; Dohoda o strategickém partnerství mezi EU a Japonskem; Smlouva mezi ČR a Gruzii o spolupráci proti trestné činnosti; Protokol o přístupu Severní Makedonie k Severoatlantické smlouvě.

4.1.2. Tisky zkoumané podle předpokladu číslo 2

Novela zákona o volbách do Evropského parlamentu; Novela zákona o volbách do Evropského parlamentu tisk 336/0; Vládní návrh novely zákona o úpravě vztahů v souvislosti s vystoupením VB z EU.

4.1.3. Tisky zkoumané podle předpokladu číslo 3

Novela zákona o zrušení zákona o zákazu dodávek pro jadernou elektrárnu Búšehr.

4.1.4. Tisky zkoumané podle předpokladu číslo 4

Novela zákona o celostátním referendu; Novela ústavního zákona, Ústava ČR tisk 40/0; Novela zákona o Kanceláři prezidenta republiky; Novela zákona o volbách do Parlamentu ČR; Novela ústavního zákona, Ústava ČR tisk 65/0; Novela zákona o volbách do Parlamentu ČR tisk 103/0; Návrh ústavního zákona o referendu tisk 117/0; Vládní návrh novely zákona, kterým se mění volební zákony a soudní řád správní; Novela zákona o pobytu cizinců na území ČR; Novela ústavního zákona, Listina základních práv a svobod; Novela zákona o volbách do Parlamentu ČR tisk 217/0; Novela ústavního zákona, Ústava ČR tisk 229/0; Novela zákona o státním občanství ČR; Novela zákona o jednacím řádu PS; Novela zákona o Nejvyšším kontrolním úřadu; Novela zákona o státním jazyce České republiky; Novela zákona o Kanceláři prezidenta republiky; Novela ústavního zákona, Ústava ČR tisk 390; Novela zákona o majetku České republiky; Novela ústavního zákona, Ústava ČR tisk 508, Novela ústavního zákona, Ústava ČR tisk 526; Novela ústavního zákona, Ústava ČR tisk 527; Vládní návrh novely zákona, kterým se mění některé volební zákony; Novela zákona o volbách do Parlamentu ČR; Novela zákona

o volbách do Parlamentu ČR tisk 547; Novela ústavního zákona, Listina základních práv a svobod tisk 549; Novela ústavního zákona, Ústava ČR tisk 557; Novela ústavního zákona, Ústava ČR tisk 560; Novela zákona o volbách do Parlamentu ČR tisk 649; Novela zákona o státním zastupitelství tisk 476; Novela zákona o státním zastupitelství tisk 524; Novela zákona o státním zastupitelství tisk 569.

4.1.5. Tisky zkoumané podle předpokladu číslo 5

Novela zákona o zajišťování obrany ČR; Novela zákona o svobodném přístupu k informacím; Novela zákona o střelných zbraních; Novela zákona o státní službě; Novela zákona o zpravodajských službách ČR; Novela zákona o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů; Novela zákona o nouzových zásobách ropy; Novela zákona o rozhlasových a televizních poplatcích; Novela zákona o Nejvyšším kontrolním úřadu tisk 626; Novela zákona o soudech a soudcích; Novela zákona o svobodném přístupu k informacím tisk 633; Novela zákona o Policii ČR; Novela zákona o zajišťování obrany ČR.

4.1.6. Zhodnocení zkoumaných tisků

Bylo tedy vybráno 49 návrhů zákona a 8 návrhů mezinárodních smluv, což z celkového počtu 433 tisků zmenšuje počet zkoumaných dokumentů zhruba na jednu desetinu. Byly také analyzovány všechny pozměňovací návrhy k těmto tiskům.¹² Všechny tyto legislativní návrhy byly vybrány, neboť mohly ovlivnit některou tematiku¹³ danou předpoklady z kapitoly 3.2. Jedná se mimo jiné o návrhy týkající se samotné podstaty státu, jako například návrhy ústavních zákonů. Dále se vybrané zákony týkají bezpečnostních složek nebo dalších státních institucí, které mají podstatný vliv na výkonnou či soudní moc, a mohly by tak ovlivňovat směřování státu v souladu s předpoklady. Obdobně podstatnou roli mohou mít zákony upravující pravidla politické soutěže nebo fungování veřejnoprávních médií.

¹² V rámci pozměňovacích návrhů však nebylo nalezeno nic, co by odpovídalo ovlivněnému vstupu v souladu s definicí této studie.

¹³ Možnost ovlivnění tematik daných předpoklady mohla být i okrajová, přesto byl každý takovýto tisk raději zařazen do zkoumání.

4.2. Podrobně zkoumané vstupy

Předpoklady nemají v rámci této studie řídicí roli jen při výběru zkoumaných zákonů, ale také při jejich prvotní analýze. Bylo-li v rámci textu vybraných návrhů jednoznačné, že nejsou v souladu s ruskými cíli podle předpokladů, text nebyl dále podrobně zkoumán. Došlo tak k další redukci dokumentů, které musely být podrobně analyzovány. Naopak případná potenciální shoda vedla k důkladnému posuzování návrhů a případně k porovnávání s dezinformacemi na internetových stránkách uvedených v úvodu analytické části.

4.2.1. Sněmovní tisk 347/0 Novela zákona o jednacím řádu PS

V této novele zákona o jednacím řádu PS, kterou neúspěšně předkládal Předseda PS PČR Radek Vondráček, byl pod písmenem d) prvního odstavce paragrafu číslo 29 nalezen tento návrh na změnu zákona: „*Předsedovi Sněmovny přísluší zejména postoupit Senátu návrh zákona ~~a návrh mezinárodní smlouvy vyžadující souhlas Parlamentu~~, s nímž Sněmovna vyslovila souhlas.*“ Tato formulace vzbuzovala dojem, že může jít o snahu vynechat Senát PČR v rozhodování o mezinárodních smlouvách, což by vzhledem k rozdílnému složení obou komor Parlamentu ČR mohlo být v souladu s předpoklady 1,2 a 4 této práce.¹⁴ Druhý odstavec článku 10b) Ústavy ČR stanovuje, že: „*Komory Parlamentu se vyjadřují k připravovaným rozhodnutím takové mezinárodní organizace nebo instituce způsobem, který stanoví jejich jednací řády.*“ (Ústava ČR). Přitom patnáctá část¹⁵ jednacího řádu PS PČR se o postoupení mezinárodní smlouvy do Senátu ČR nikterak nezmiňuje (Jednací řád PS PČR, 2017). Ovšem jednací řád Senátu PČR se jednáním o mezinárodních smlouvách zabývá samostatně (Jednací řád Senátu ČR, 2016). Právě proto by velmi pravděpodobně vzhledem k článku 10 Ústavy ČR tato změna jednacího řádu nevedla k výsledku podle řečených předpokladů. Tento návrh tak přestal být v rámci této studie nadále zkoumán a velmi pravděpodobně se tedy **nejedná o ovlivněný vstup**.

4.2.2. Sněmovní tisk 117/0, Návrh ústavního zákona o referendu

Tento sněmovní tisk je v současnosti ve druhém čtení a probíhá veřejná rozprava. Byl navržen poslaneckým klubem KSČM, tedy všemi 15 poslanci této strany v rámci nynějšího volebního období. Vláda zaujala k návrhu nesouhlasné stanovisko. Ačkoliv nelze zcela nezpochybnitelně

¹⁴ Viz kapitola 3.2. této studie.

¹⁵ 15. část jednacího řádu PS se zabývá jednáním o mezinárodních smlouvách.

posoudit, jestli byl tento návrh a priori podáván s úmyslem umožnit Rusku splnění jeho snah o oslabení EU a NATO, vzhledem ke své povaze umožňuje splnit předpoklad číslo tři této práce. Ta udává jako cíl Ruska rozpad EU či NATO, což v podmínkách ČR znamená vystoupení z EU/NATO. Proto bylo vyhodnoceno, že velmi pravděpodobně půjde tento návrh, a tedy i politický vstup označit jako „ovlivněný“.

Z čeho vyplývá předchozí tvrzení? V rámci tohoto ústavního zákona je totiž v prvním odstavci článku číslo dva uvedeno: „*Referendem se může rozhodovat o zásadních věcech vnitřní nebo zahraniční politiky státu, jakož i o jiných důležitých otázkách veřejného zájmu.*“ A ačkoliv třetí odstavec tohoto článku uvádí, že: „*Referendem nelze rozhodovat též o věcech, které by byly v rozporu se závazky vyplývajícími pro Českou republiku z mezinárodního práva,*“ důvodová zpráva vysvětluje závazky mezinárodního práva v souvislosti s EU takto: „*Návrh ústavního zákona o referendu se věcně týká problematiky, která nevyžaduje zapracování předpisů Evropské unie do právního řádu České republiky a není tak s nimi v rozporu.*“ Z toho tedy lze odvodit, že podle tohoto návrhu sice nemohou být navrženy otázky, které by byly v rozporu s úmluvami NATO nebo směrnicemi a nařízeními EU, ale lze navrhnout změnu zahraniční politiky státu skrze členství v těchto institucích. Bylo by tak možné hlasovat o vystoupení z EU nebo NATO. Přitom podle návrhu tohoto zákona je velmi jednoduché takové hlasování vyvolat, neboť podle druhého odstavce článku číslo pět „*Prezident republiky referendum vyhlašuje, je-li mu předložen návrh na jeho vyhlášení společně nejméně 101 poslancem nebo 41 senátorem, nebo vládou, nebo nejméně 100 tis. občany České republiky formou petice.*“ (PS PČR: Sněmovní tisk 117/0, část č. 1/2 Návrh ústavního zákona o referendu, 2019).

Takto nízkého počtu občanů pro vyvolání referenda by zcela jistě bylo, vzhledem k působení dezinformací, reálně dosáhnout. Při samotném referendu by pak cílená kampaň s používáním obdobných metod¹⁶, jaké uplatnila „Cambridge Analytica“ před hlasováním o Brexitu, jistě z ruského pohledu měla šanci na úspěch. To, že je takový scénář Rusku prospěšný, prokazuje i následný přehled článků a jejich obsahu, jež byly na téma „vystoupení ČR z EU“ zveřejněny na dezinformačních internetových stránkách, které jsou uvedeny v úvodu analytické části. Tento přehled také poukazuje na velmi pravděpodobnou souvislost mezi

¹⁶ Metody použité při referendu o Brexitu například viz článek „*Vyrobil z facebookových dat zbraň hromadného ničení pro psychologickou válku. Její pozadí teď odhalil v knize.*“ citovaný v kapitole Odborná literatura a zdroje: DeníkN, 2019.

ruskými dezinformacemi a poptávkou některých voličů po možnosti takového referenda. Voliči ovlivnění těmito dezinformacemi tak velmi pravděpodobně alespoň zčásti stanovují požadavky na tento politický vstup.

Například v článku zveřejněném 26. 3. 2019 na stránkách Sputniknews uvádí poslanec Lubomír Volný¹⁷, že je ideální volbou pro voliče, „kteří vědí, že se nikdy nekonala žádná anexie Krymu, ale jen a pouze dobrovolné připojení samostatného Krymu k Ruské federaci na základě legitimního využití ústavy obou zemí a poctivě provedeného referenda“, a dodává, že jeho hlavním politickým cílem je vyvolat referendum o Czexitu¹⁸, obrana před masovou afrikanizací, ukončení nesmyslných sankcí proti Rusku a referendum o vystoupení ČR z NATO (Sputniknews, březen 2019).¹⁹ Na stejném webu je také rozhovor s poslancem Václavem Klausem mladším²⁰, ve kterém je taktéž uvedeno, že referendum o členství ČR v EU by bylo vhodné, přičemž se argumentuje obdobně snahou „zabránit islamizaci, imigraci a diktátu Bruselu“ (Sputniknews, únor 2018), a to aniž by v článku bylo objektivně informováno o faktickém fungování legislativních procesů v EU. Stejný zdroj zveřejnil v roce 2016 text o „nekomerční organizaci Czexit“, která se dožaduje referenda o vystoupení ČR z EU, neboť by tak mohla vzniknout „nová Evropa, do které státy vstoupí jako rovnocenní členové, kde nebude jeden velký stát diktovat a vnucovat svoji politiku.“ A dodává, že „chybou dnešní EU je, že státy nemají právo veta“. Opakují se obdobné argumenty, výzvy k ukončení sankcí proti Rusku ze strany EU a Rusko je označováno za mnohem demokratičtější společnost než „totalitní EU“ (Sputniknews, září 2016). Obdobně pojaté články se v obměněné podobě objevují ve všech ruských dezinformačních médiích. Například na webu AC24.cz je tato tematika rozebírána tak, aby texty působily neutrálně, pokud se však porovná argumentace podrobněji, je zřetelná snaha u případného čtenáře vytvořit takové emoce, aby následně daný čtenář vystoupení ČR z EU považoval za nejsprávnější možnou variantu. Jako příklad lze uvést argumentaci v jednom z článků, podle kterého lze shrnout argumenty pro setrvání v EU takto: „V tomto případě se nejčastěji opakují jen velmi **vágní formulace** typu ‚ekonomická sebevražda‘ či ‚náruč Ruska‘“. Jako další důvod, proč nevystoupit, pak dodává: „Jednoznačně by tedy náklady případného Czexitu nebyly malé, protože EU by se **uboze mstila**“. Což je v zřetelném emočním kontrastu proti argumentaci pro vystoupení z EU: „Shrňme to

¹⁷ Zvolen za SPD, nyní člen strany „Jednotní: Alternativa pro patrioty“

¹⁸ Slovo Czexit znamená vystoupení ČR z EU, což je obdobou slova Brexit.

¹⁹ Kompletní odkaz na zdroj je uveden v tomto i dalších případech v kapitole „Ruské dezinformační zdroje“.

²⁰ Zvolen za ODS, nyní Trikolóra.

*zjednodušeně tak, že Lisabonská smlouva omezila suverenitu členských států (možností přehlasovat je), takže po jejím přijetí je možné státům vnucovat proti jejich vůli různá pravidla. Dosad'te si libovolně – například kvóty pro imigranty, Dublin IV atd.“ (AC24.cz, 2017 a 2018). Pro představu o velikosti snahy dosáhnout „Czexitu“ ruskými dezinformačními servery lze citovat i část nadpisu²¹ článku z října roku 2019 zveřejněného na stránkách Aeronet: „Česká republika tak nebude přijímat už migranty, ale bude hostit „strpěnce“ na svém území! Migrant z Čechenska spáchal v ČR dvě loupeže, přišel o azyl, ale ČR za to zažaloval a teď z něj bude strpěnc! Skandál za bílého dne a vláda v Praze mlčí a tváří se, že se nic neděje! **Návrh na Czexit by přitom už měl dávno ležet na stole!**“ (Aeronet, 2019).*

Právě s vědomím, že se vyskytují obdobné články a informace velice četně ve všech zkoumaných dezinformačních médiích, lze očekávat, že by hranice 100 tis. podpisů u petice vyžadující referendum nebylo těžké dosáhnout. A to i vzhledem k tomu, že například sama KSČM dosáhla v tomto volebním období na počet 393 100 hlasů. Dále může být zmíněna SPD, která dosáhla na 538 574 hlasů (Volby.cz, 2017). Už jen z povahy politického diskurzu představitelů těchto stran lze předpokládat, že by minimálně část voličů těchto stran svůj souhlas s takovým referendem vyjádřila, a to i v případě, že by v budoucích volbách volili jiný politický subjekt²². Samotné referendum by pak bezpochyby mohlo být ovlivněno výrazným zesílením intenzity ruské dezinformační kampaně a nekalou politickou soutěží tak, jako tomu bylo v případě Velké Británie. Tento legislativní návrh tak lze označit jako **ovlivněný vstup**.

4.2.3. Sněmovní tisk 35/0, část č. 1/4 Novela zákona o celostátním referendu

Z pohledu této studie je sněmovní tisk číslo 35/0 shodný s předchozím tiskem číslo 117/0, neboť se jedná o návrh na zavedení referenda. Rozdílem je navrhovatel, kterým jsou poslanci zvolení za SPD, a také druh tisku, neboť na rozdíl od návrhu ústavního zákona se v tomto případě jedná o novelu klasického zákona. Z toho vyplývá menší počet poslanců nutný k případnému schválení zákona (PS PČR: Sněmovní tisk 35/0, část č. 1/4 Novela zákona o celostátním referendu). Vláda se k tomu návrhu vyjádřila s připomínkami.

²¹ Celý nadpis je trojnásobně delší, viz zdroje / Aeronet.

²² Například hnutí Trikolóra, JAP, Referendum o EU a další strany s obdobným politickým diskurzem.

Konkrétně se v návrhu novely zákona uvádí, že by se v celostátním referendu rozhodovalo o všech věcech vnitřní nebo zahraniční politiky státu. Dále pak, že iniciativou nutnou k vyvolání referenda by byla petice s podpisy alespoň 100 tis. oprávněných občanů, přičemž na sběr podpisů by byla lhůta dvou let od vyhlášení (PS PČR: Sněmovní tisk 35/0, část č. 1/4 Novela zákona o celostátním referendu). Případné hlasování o setrvání ČR v EU nebo NATO by tak bylo zcela jistě možné. Argumentace k tomu, proč je možné tento návrh považovat za ovlivněný vstup, je shodná s argumentací předchozí kapitoly o návrhu ústavního zákona. Jen pro upřesnění je však možno dodat, že ačkoliv byly v předchozí kapitole uvedeny příklady dezinformačních článků, které vyšly až po předložení tohoto legislativního návrhu, ruská dezinformační kampaň se proti EU a pro vystoupení ČR z EU staví dlouhodobě. Jako jeden z mnoha příkladů lze uvést článek z Parlamentních listů, ve kterém se krom jiného uvádí v souvislosti s přijatou směrnicí EU o zbraních, že Evropský parlament výrazně omezil obranyschopnost evropských států a občanů (Parlamentní listy, 2017). To, že by byla snaha využít tento zákon k vypsání referenda o vystoupení ČR z EU, dokládá i politický diskurz členů SPD. Ten je zřetelný například z oficiálních stránek SPD, na kterých předseda SPD Tomio Okamura tento postup navrhuje (SPD: Tomio Okamura: Navrhují CZEXIT, 2017).

Tato novela zákona je tak označena jako **ovlivněný vstup**. V současné době je po prvním čtení a je projednávána výbory PS PČR.

4.2.4. Sněmovní tisk 625/0, Novela zákona o rozhlasových a televizních poplatcích

Tato novela zákona byla navržena v říjnu roku 2019 a nyní je ve fázi prvního čtení, přičemž zatím nebyla zařazena na program PS PČR. Navrhovateli je 18 poslanců za SPD. Její hlavní snahou je snížit příjmy České televize (dále jen ČT) a Českého rozhlasu plynoucí z koncesionářských poplatků. To lze vzhledem k současnému politickému diskurzu členů SPD vnímat jako snahu o znatelné oslabení možností veřejnoprávních médií, což je v souladu s předpokladem číslo 5 této práce, která označuje za ruský cíl „zmenšení schopností ČR bránit se hrozbám hybridní války skrze oslabení veřejnoprávních médií a mediálního trhu“.²³ Vláda vyjádřila neutrální stanovisko.

²³ Viz kapitola 3.2. této práce.

Tento návrh zákona konkrétně navrhuje, aby byly osvobozeny od poplatků nově i „osoby, které pobírají starobní nebo invalidní důchod anebo osamělý rodič, který má v péči nezletilé dítě,“ dále pak „ústavní zařízení, která poskytují péči nemocným a seniorům.“ Od poplatku by byly osvobozeny fyzické osoby i v případě, že se jedná „o jednotlivce, který pracuje nebo je na mateřské nebo rodičovské dovolené, jehož čistý příjem za uplynulé kalendářní čtvrtletí je nižší než ~~2,15násobek~~ **4násobek** životního minima,“ nebo „žije-li v těžce domácnosti s dalšími osobami a součet jejího čistého příjmu a čistých příjmů těchto osob za uplynulé kalendářní čtvrtletí je nižší než ~~2,15násobek~~ **4násobek** životního minima osob žijících v této domácnosti.“ (PS PČR: Sněmovní tisk 625/0, část č. 1/4 Novela zákona o rozhlasových a televizních poplatcích, 2019).

Není v možnostech této studie dovést přímé finanční následky a ani z toho odvozené důsledky této novely zákona na veřejnoprávní média. Je však zřejmé, že požadavky alespoň znatelné části společnosti velmi pravděpodobně souvisí s působením dezinformací o ČT a Českém rozhlasu. Stejně jako v případě zmíněném v kapitole 4.2.2., i v tomto případě se tematika ČT vyskytuje ve všech zkoumaných dezinformačních médiích. Je přitom zřejmá obdobná argumentace a pojetí textů. Například na stránkách vlasteneckých novin je v článku z roku 2019 ČT hodnocena takto: „Eurohujer a antibrexitář Přibáň, eurohujer, křivopřísežník a převlékač uniform Pavel, eurohujerka a vrchní evropská cenzorka Jourová a eurohujer a manipulátor s utajeným platem za naše peníze Moravec. Suma sumárum: Česká televize v kostce.“ Další článek stejného média uvádí, že SPD kritizuje ČT za nakládání s finančními prostředky a objektivitu, neboť „především na zpravodajských pořadech vysílaných na programech ČT1, ČT2, ČT24 a ČT art převládá preference informací, které podporují probruselské strany a zájmy.“ Což „potvrdí každý nestranný divák sledující zpravodajské pořady na těchto programech.“ (Vlasteneckénoviny.cz, 2019). Stránky Rukojmi.cz zase o veřejnoprávních médiích uvádí: „Pravý důvod, proč tato média existují, je ten, že fungují jako udržování jakéhosi mikrokosmu pro velmi úzkou skupinu bývalých politiků, současných politiků, intelektuálů, známých osobností a tak dále. Díky těmto médiím má tato úzká skupina pocit, že ten jejich svět ještě existuje. To je v podstatě jediný účel, proč si my jako koncesionáři platíme Českou televizi a Český rozhlas,“ (Rukojmi.cz, 2019). Pro porovnání s předchozí kapitolou lze uvést i server Sputniknews.cz, který v několika textech o ČT uvádí, že její rozpočet je přehnaně vysoký, a měla by se tak stát státní příspěvkovou organizací. Zmiňují se také obsahové problémy a velmi vysoká zaujatost v rámci zpravodajství (Sputniknews.cz, 2019).

Vzhledem k četnosti článků, které se na ruských dezinformačních stránkách věnují negativně pojatým zprávám o veřejnoprávních médiích, je velmi pravděpodobné, že tento návrh novely zákona vzešel alespoň částečně z požadavků společnosti, jež byly ovlivněny těmito dezinformačními weby. Zároveň by zcela jistě došlo k oslabení pozice veřejnoprávních médií, což by bylo v souladu se zmíněným předpokladem. Právě proto je tento tisk označen jako **ovlivněný vstup**.

4.2.5. Sněmovní tisk 626/0, Novela zákona o Nejvyšším kontrolním úřadu

Tato novela zákona byla navržena čtyřmi poslanci zvolenými za ČSSD.²⁴ V současnosti je projednáván organizačním výborem PS PČR a vláda k němu zaujala neutrální stanovisko. Tento tisk se tedy zatím nedostal ani do prvního čtení.

Jedinou navrhovanou změnou této novely je navýšení pravomocí Nejvyššího kontrolního úřadu o „*hospodaření s majetkem Českého rozhlasu a České televize a hospodaření s finančními prostředky vybíranými na základě zákona o rozhlasových a televizních poplatcích*.“ (PS PČR: Sněmovní tisk 626/0 Novela z. o Nejvyšším kontrolním úřadu, 2019). Sám tento návrh by tak mohl být ovlivněný požadavky společnosti, jež je dlouhodobě skrze ruské dezinformační stránky informována o zcela zásadních pochybeních v hospodaření veřejnoprávních médií, což dokládá předešlá kapitola 4.2.3. této studie. Jako příklad k doplnění lze uvést, že stránky jako euserver.cz, skrytapravda.cz nebo zvedavec.cz se tematikou ČT zabývaly taktéž opakovaně a v četných textech informovaly o „*vědomém nástroji propagandy*“, „*obřím tunelu*“ nebo o „*krádežích za bílého dne*“ a to aniž by svá tvrzení relevantně dokazovaly nebo se odkazovaly na relevantní zdroje (Euserver.cz, Skrytapravda.cz, Zvedavec.cz, 2014–2019).

Vezmeme-li však v úvahu konkrétní dosah této novely, je velmi pravděpodobné, že by nikterak nepřispěla k cílům Ruska podle předpokladů této studie. Zároveň lze argumentovat tím, že by kontrola hospodaření veřejnoprávních médií ze strany Nejvyššího kontrolního úřadu mohla přispět jako protiargument před výše zmíněnými dezinformacemi. Tento vstup tak **nebyl označen jako ovlivněný**, ačkoliv byl velmi pravděpodobně působením dezinformací alespoň částečně motivován.

²⁴ Konkrétně Petrem Dolínkem, Ondřejem Veselým, Antonínem Staňkem a Alenou Gajdůškovou.

4.2.6. Sněmovní tisk 450/0, část č. 1/8 Protokol o přístupu Severní Makedonie k Severoatlantické smlouvě

Tento sněmovní tisk nelze zcela jistě označit jako ovlivněný vstup, neboť by byl v souladu s předpokladem číslo 1 této práce²⁵ pouze v případě, pokud by navrhoval Severní Makedonii do NATO nepřijmout. Za soulad s předpokladem by se taktéž dala považovat situace, pokud by nebyl přístup Severní Makedonie do NATO schválen. Schválení však proběhlo na 34. schůzi PS PČR.

Proč je tedy tomuto tisku v rámci studie věnována pozornost? Vzhledem k povaze hlasování je zajímavá skutečnost, že proti vyslovení souhlasu hlasovalo pouze 8 poslanců, přičemž všichni tito poslanci byli zvoleni za KSČM a zbývajících 7 poslanců této strany bylo omluveno nebo nepřihlášeno (PS PČR: 34. schůze, 57. hlasování, Protokol o přístupu Severní Makedonie k Severoatlantické smlouvě). Všichni poslanci této strany, kteří se zúčastnili hlasování, tak hlasovali proti přijetí. Nelze zcela prokázat, jaké důvody vedly tyto poslance k zaujetí tohoto stanoviska. Ale vzhledem k jednoznačné shodě mezi předpokladem číslo 1 a jejich hlasováním se nabízela otázka, zda nemohlo být toto konání v souladu s dezinformacemi. Zatímco ke konkrétnímu tématu Severní Makedonie nebylo na zkoumaných ruských dezinformačních stránkách podstatné množství článků, o NATO a jeho „ve všech směrech agresivním chování“ bylo a je zveřejňováno několik článků denně.

Při hlasování o tomto návrhu se pro přijetí Severní Makedonie do NATO nevyjádřilo taktéž 16 poslanců zvolených za SPD, kteří se zdrželi hlasování. Zbytek jejich poslaneckého klubu nebyl přítomen (PS PČR: 34. schůze, 57. hlasování, Protokol o přístupu Severní Makedonie k Severoatlantické smlouvě). Ačkoliv tak nebyl tento vstup vyhodnocen jako ovlivněný, výše řečená fakta budou využita v následující kapitole číslo 4.3.

4.3. Ovlivnění aktéři

Vzhledem k výše zmíněným případům, kdy ovlivněné vstupy navrhovali v podobě legislativy poslanci zvolení za KSČM a SPD, lze tyto poslance i politické strany označit jako relevantní ovlivněné aktéry. To ovšem neznamená, že jsou nezpochybnitelně jedinými možnými ovlivněnými aktéry. Jak naznačuje text v kapitole 4.2.2., vzhledem k politickému diskurzu by pravděpodobně za ovlivněného aktéra mohl být označen i poslanec Václav Klaus mladší nebo

²⁵ Podle předpokladu číslo jedna je cílem Ruska nedopustit rozšíření EU nebo NATO o další členské státy, a to prostřednictvím politiky ČR.

člen ČSSD Jaroslav Foldyna.²⁶ Vzhledem k povaze této studie a její metodologii se ovšem jako ovlivnění aktéři prokázaly právě strany SPD a KSČM.

V případě SPD se jedná o dva vstupy označené jako ovlivněné. Toto tvrzení lze opřít nejen o to, že tyto dva návrhy umožňují jednodušší splnění ruských cílů tak, jak bylo definováno v kapitole 3.2. Za další důvod totiž může být označen i politický diskurz těchto členů, který se velmi často shoduje právě s diskurzem dezinformačních webů.²⁷ Vzhledem k systémové teorii je pak mnohem pravděpodobnější, že tento soulad diskurzu ruských dezinformačních webů s diskurzem poslanců za SPD a soulad zahraničněpolitických cílů Ruska s legislativními návrhy SPD, které by učinily realizaci těchto cílů výrazně jednodušší, vychází právě z ovlivnění dezinformacemi, nikoli z pouhé náhody. I pokud by tento dvojí soulad byl čistě náhodný nebo ze strany SPD zcela účelový²⁸, z logiky systémové teorie vychází jednoznačný závěr v podobě tvrzení, že voliči SPD jsou alespoň částečně, avšak ve znatelném počtu, ovlivněni těmito dezinformacemi a že tak vytváří požadavky na poslance SPD, jež jsou následně vyjádřeny v nalezených ovlivněných vstupech.

KSČM podala jeden ovlivněný vstup, ovšem prvky ovlivněného chování jsou patrné i z případu výše zmíněného hlasování o přijetí Severní Makedonie do NATO. Pokud dojde k obdobnému porovnání jako v případě SPD, lze dojít k závěru, že se v případě poslanců za KSČM politický diskurz nepochybně tak výrazně diskurzu ruských dezinformačních stránek. Vynecháme-li však prvky znatelného sentimentu po politickém fungování Československa a jeho blízkosti se SSSR v období mezi lety 1947–1989, který v případě některých poslanců a členů KSČM může být poměrně jednoduše zaznamenán (SeznamTV, 2019),²⁹ lze najít i další důvod, proč označit KSČM za ovlivněného aktéra. Tím jsou projevy jednoznačné sympatie se současnou zahraniční politikou Ruska, která vykazuje prvky hybridní války. Příkladem může být cesta poslance Zdeňka Ondráčka na Krym, během které byl uvítán jako oficiální delegace ČR do Doněcké lidové republiky, což je v přímém rozporu se zahraniční politikou ČR a EU, neboť Doněcká lidová republika je z pohledu ČR stále součástí Ukrajiny (Idnes.cz, 2019). Pokud tedy s využitím systémové teorie uplatníme stejnou logiku jako v případě SPD, dojdeme taktéž k závěru, že případní voliči z řad voličů KSČM, kteří jsou ovlivněni ruskými dezinformacemi,

²⁶ Jaroslav Foldyna např. viz kapitola Ruské dezinformační zdroje: Sputniknews 30. listopad 2019.

²⁷ Viz kapitola 4.2.2. a citát Lubomíra volného nebo kapitola 4.2.3. návrhy Tomia Okamury.

²⁸ Což je jedna z pravděpodobných variant.

²⁹ Např. viz kapitola zdroje: SeznamTV: *Výroky Semelové o Horákové schvaluji, řekl v Duelu druhý muž KSČM.* [online]. 28. 8. 2019. Dostupné z: <https://www.televizeznam.cz/video/duel/s-marsalem-konevem-nikoli-na-vecne-casy-praha-6-se-chce-presunout-kontroverzni-sochu-na-ruskou-ambasadu-63957396> (5. 12. 2019).

vytvářejí na tuto politickou stranu požadavky, které se projeví v případě ovlivněného návrhu nebo při zmíněném hlasování o vstupu Severní Makedonie do NATO. Přitom někteří voliči velmi pravděpodobně volí KSČM právě pro obdobné demonstrace sympatií členů KSČM s ruskými cíli, jako byla zmíněná cesta Zdeňka Ondráčka.

Při tomto výzkumu tak byla následně věnována pozornost dalším vstupům, které oba tito aktéři navrhovali. Nebyl však nalezen žádný další vstup, který by odpovídal předpokladům této práce. V rámci prosazení personálních otázek v PS PČR se těmto ovlivněným aktérům povedlo obsadit dvě pozice místopředsedy PS PČR. Tato místa obsadili předsedové těchto stran, konkrétně se jedná o Tomia Okamuru za SPD a Vojtěcha Filipa za KSČM.

ZÁVĚR

Předložená bakalářská práce se v rámci Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky zabývala ovlivněním politických vstupů a výstupů ruskou dezinformační kampaní. Sledovány byly roky 2017 až 2019, a to od počátku 8. volebního období do současnosti. Hlavní výzkumná otázka „Jaký vliv na politické vstupy a výstupy v ČR mají dezinformace šířené Ruskem?“ byla rozdělena na dvě podotázky. Tyto podotázky znějí: „Jakým způsobem ovlivnily ruské dezinformace legislativní vstupy v PS PČR?“ a „Jakým způsobem byly ovlivněny politické výstupy v PS PČR?“. Součástí výzkumu bylo také nalezení případných ovlivněných aktérů a zhodnocení jejich vlivu na exekutivní a personální otázky ve smyslu „government“.

Odpovědí na první výzkumnou otázku „Jakým způsobem ovlivnily ruské dezinformace legislativní vstupy v PS PČR?“ je konstatování, že byly prokazatelně nalezeny tři ovlivněné vstupy. Z celkového součtu 433 zkoumaných tisků se tak jedná o marginální počet, neboť odpovídá přibližně 0,7 % zkoumaných tisků. Ale jsou-li vzaty v úvahu potencionální dopady těchto návrhů, případné důsledky na bezpečnost České republiky lze v krajních případech označit jako enormní. Toto tvrzení se týká především obou návrhů na zavedení referenda, jež jsou navrženy KSČM a SPD. Zároveň nelze s absolutní jistotou konstatovat, že byly tyto vstupy jedinými ovlivněnými vstupy, neboť mohlo dojít k opomenutí některých legislativních návrhů, a to vzhledem k použité metodologii. Stejně tak je možno předpokládat, že nedošlo k navržení více ovlivněných vstupů, protože se případná šance na schválení potenciálním navrhovatelům zdála příliš nízká či nulová.

Druhá výzkumná otázka „Jakým způsobem byly ovlivněny politické výstupy v PS PČR?“ v této studii bohužel nemůže být plně zodpovězena, neboť v případě nalezených ovlivněných vstupů stále nedošlo k ukončení legislativního procesu. V případě návrhu KSČM na referendum bylo stanovisko vlády zamítavé, pravděpodobně by tak neměl být podpořen. V případě obdobného návrhu, jenž byl podán poslanci za SPD, bylo vyjádření vlády s připomínkami, takže nelze odvodit případná finální podoba návrhu. U návrhu zákona o rozhlasových a televizních poplatcích bylo stanovisko vlády neutrální, případné schválení tohoto ovlivněného vstupu je tedy nejpravděpodobnější. S jistotou ovšem nelze odvodit finální výsledek ani v jednom případě, a není tak předem možné konstatovat, zda dojde k vytvoření ovlivněného výstupu / ovlivněných výstupů. V současnosti tedy nebyl nalezen žádný ovlivněný výstup a je třeba vyčkat ukončení legislativních procesů v případě ovlivněných vstupů.

Vzhledem k povaze návrhů a dalším okolnostem zmíněným v analytické části byli v rámci této studie vyhodnoceni relevantní ovlivnění aktéři. Těmi jsou politické strany SPD a KSČM, stejně tak poslanci, kteří byli za tyto strany zvoleni. Jak bylo taktéž řečeno v analytické části, s velkou pravděpodobností by mohli být označeni jako ovlivnění aktéři i někteří jednotlivci z dalších politických stran, jež jsou součástí sněmovny. Tato úvaha však vychází spíše z jejich politického diskurzu a nelze tak s jistotou učinit na základě výsledků této studie.

V případě vyhodnocení vlivu ovlivněných aktérů na personální otázky je třeba zmínit volbu předsedů SPD a KSČM na pozici místopředsedy Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky. Obě tyto strany se taktéž podílely na volbě členů různých kontrolních rad, jež provádí Poslanecká sněmovna. Podstatný vliv na exekutivní rozhodování mohou mít zprostředkovaně především poslanci KSČM, protože tato strana umožňuje působení současné menšinové vlády. Ta je tvořena koalicí stran ANO a ČSSD, neboť vládu podporují při hlasováních o důvěře a dalších zásadních hlasováních. Příkladem může být každoroční hlasování o rozpočtu. Tento pravděpodobný vliv KSČM na exekutivní rozhodování však není zaznamenán oficiálně, jeho působení tak lze na základě této studie pouze předpokládat a zcela jistě nelze určit případnou velikost jeho uplatňování.

Tato studie kladla v teoretické části velký důraz na motivaci Ruska k současnému jednání, přičemž vynechávala podrobnou aplikaci tohoto jednání do prostředí ČR. Autor studie si je vědom toho, že tento fakt lze považovat za problematický bod výzkumu. Toto pojetí umožnilo definovat předpoklady práce tak, aby bylo možno dostatečně podrobně prozkoumat vybrané tisky, neboť jejich tematika mohla mít vliv na přímé dosahování ruských cílů. Je však možné, že se působení ruských dezinformací neomezuje pouze na jejich přímé naplňování. S nemalou pravděpodobností lze předpokládat, že ke splnění těchto cílů může být užita taktéž snaha o celkový rozklad společnosti i v otázkách, které s primárními cíli Ruska vůbec nesouvisí, a nebyly tak zkoumány v rámci této studie. Taková snaha by patrně umožnila výrazné navýšení polarizace společnosti a její neschopnost pružně reagovat na případné navazující přímé pokusy. Přesto autor této práce považuje zvolenou metodologii za přínosnou, neboť umožnila účinně zkoumat velmi širokou a obsáhlou problematiku. Pro podrobnější výzkum by patrně bylo nutné nejprve kvantitativně určit důvody, jež voliče vedou k jejich rozhodování, a ty nadále velmi podrobně porovnat s dezinformacemi a všemi vstupy. To však v rozsahu této práce nebylo možné.

Dalším problematickým bodem tohoto výzkumu může být argument, že se případnou návaznost mezi návrhem zákonů a dezinformacemi nepovedlo dostatečně prokázat. Ale právě proto byla v konceptu této práce věnována tak výrazná pozornost motivaci Ruska a jeho cílům. Protože vnitřní motivaci předkladatelů zákonů není nikdy možno se 100% jistotou určit, téměř vždy se při hledání důvodů, jaká tato motivace byla, musíme spoléhat na vyjádření předkladatelů těchto zákonů nebo na úvahy o tom, jakým cílům dané zákony prospějí. Tato práce se tak zabývala především cíli a jejich prospěšností Rusku. I pokud by bylo přijato tvrzení, že ovlivněné vstupy i ovlivnění aktéři mohli být vnitřně motivováni jinými okolnostmi, než jsou ruské dezinformace, lze podle autora této studie označit tyto vstupy a aktéry za ovlivněné, neboť konají přesně v zájmu cílů tak, jak by jednali i v případě, pokud by ovlivnění dezinformacemi byli. Vzhledem ke všem okolnostem zmíněných v analytické části je však podle autora této studie zcela nejpravděpodobnější varianta, že jsou jmenovaní aktéři i vstupy opravdu ovlivnění požadavky společnosti, které vycházejí z ruských dezinformací.

Odborná literatura a zdroje

- Barša, Pavel a Beneš, Vít. 2009. *Dialog teorií: filozofická dilemata výzkumu mezinárodních vztahů*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON). Studijní texty (Sociologické nakladatelství).
- Dlouhý, Martin a Fiala, Petr. 2009. *Úvod do teorie her*. 2., přeprac. vyd. Praha: Oeconomica.
- Drulák, Petr. 2008. *Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. Praha: Portál.
- Drulák, Petr. 2010. *Teorie mezinárodních vztahů*. Vyd. 2. Praha: Portál.
- Fiala, Petr a Schubert, Klaus. 2000. *Moderní analýza politiky: uvedení do teorií a metod policy analysis*. Brno: Barrister & Principal, Studium.
- Galeotti, Mark. 2019. *Musíme si promluvit o Putinovi, aneb, Jak se Západ mýlí v nebezpečném vládcu Ruska*. Přeložila Musilová, Markéta. Praha: Paseka.
- Guzzini, Stefano. 2004. *Realismus v mezinárodních vztazích a mezinárodní politické ekonomii*. Brno: Barrister & Principal, Studium (Barrister & Principal).
- Hušek, Petr a Smolík, Josef. 2019. *Politický systém a politické strany České republiky*. Brno: Mendelova univerzita v Brně.
- Hodač, Jan a Strejček, Petr. 2010. *Učebnice politologie pro nepolitologické obory: distanční studijní opora*. Znojmo: Soukromá vysoká škola ekonomická Znojmo.
- Kratochvíl, Petr. 2007. *Slovník teorie mezinárodních vztahů*. Praha: Oeconomica.
- Krejčí, Oskar. 2017. *Geopolitika Ruska*. Praha: Professional Publishing.
- Krejčí, Oskar. 1997. *Mezinárodní politika*. Praha: Victoria Publishing.
- Kissinger, Henry. 1994. *Umění diplomacie*. New York: Simon & Schuster, Translation Calda, Miloš, 1996.

Kissinger, Henry. 2016. *Uspořádání světa: státní zájmy, konflikty a mocenská rovnováha*. Přeložil Pokorný, Martin. Praha: Prostor.

Kříž, Zdeněk, Shevchuk, Zinaida a Števkov, Peter. 2015. *Hybridní válka jako nový fenomén v bezpečnostním prostředí Evropy*. Praha: Pro Informační centrum o NATO vydalo Jagello 2000.

Kudrna, Ondřej. 2016. *Putinovi agenti: jak ruští špioni kradou naše tajemství*. Brno: BizBooks.

Kroupa, Jiří a Benák, Jaroslav. 2018. *Základy politického systému České republiky: učební text pro bakalářské studium*. 3., aktualizované vydání. Brno: Masarykova univerzita.

Medveděv, Sergej Aleksandrovič. 2019. *Návrat ruského Leviathana*. Přeložil Dvořák, Libor. Příbram: Pistorius & Olšanská.

Říchová, Blanka. 2000. *Přehled moderních politologických teorií: [empiricko-analytický přístup v soudobé politické vědě]*. Praha: Portál.

Smutný, David. 2019. *Hybridní válka Ruska proti České republice: realita či fikce?* [online]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/jp6af/> (14. 11. 2019). Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií. Diplomová práce. Vedoucí práce Zdeněk Kříž.

Smolík, Josef. 2013. *Úvod do studia mezinárodních vztahů: vybraná témata*. Brno: Mendelova univerzita v Brně.

Smolík, Josef. 2014. *Úvod do studia mezinárodních vztahů: vybraná témata = Introduction to the study of international relations: selected themes*. Brno: Mendelova univerzita v Brně.

Stojar, Richard. 2017. *Vývoj a proměna konceptu hybridní války* [online]. *Vojenské rozhledy*. Dostupné na: <http://vojenskerozhledy.cz/kategorie/vyvoj-a-promena-konceptu-hybridni-valky> (12. 11. 2019).

Zůna, Pavel. 2010. *Kritický pohled na koncept hybridních válek*, *Vojenské rozhledy*, roč. 19 (51), č. 3, s. 33-45, Dostupné na: <http://vojenskerozhledy.cz/kategorie/kriticky-pohled-na-koncept-hybridnich-valek> (13. 11. 2019).

Zdroje oficiálních dokumentů, legislativních návrhů a dalších internetových publikací

Ministerstvo vnitra České republiky: *Audit národní bezpečnosti*. <https://www.vlada.cz> [online]. 2016. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/Audit-narodni-bezpecnosti-20161201.pdf> (25. 11. 2019).

Centrum proti terorismu a hybridním hrozbám: *Odkazy na instituce mediální gramotnosti a odhalování dezinformací* [online]. 2019. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/cthh/clanek/dezinformacni-kampane-dokumenty-a-odkazy-dokumenty-a-odkazy.aspx> (25. 11. 2019).

Deliandiver.org: *Překlad Vystoupení V. Putina v Mnichově 10. 2. 2007*. Deliandiver.org [online]. 16. 1. 2008. Dostupné z: <https://deliandiver.org/2008/01/vystoupeni-vladimira-putina-v-mnichove-10-unora-2007.html> (7. 12. 2019).

Neovlivni.cz: *Ruská stopa/Rusko-databáze-a-z* [online]. Dostupné z: <https://neovlivni.cz/category/ruska-stopa/rusko-databaze-a-z/> (21. 11. 2019).

EU. <https://eeas.europa.eu>: Oficiální stránka Evropské unie, *Rozšiřování EU a partnerské smlouvy* [online]. Dostupné z: https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/1937/ukraine-and-eu_en (13., 11. 2019).

BIS. *Výroční zpráva Bezpečnostní informační služby za rok 2017* [online]. Bezpečnostní informační služba. Dostupné z: <https://www.bis.cz/public/site/bis.cz/content/vyrocní-zpravy/2017-vz-cz.pdf> (14. 11. 2019).

BIS. *Výroční zpráva Bezpečnostní informační služby za rok 2016* [online]. Bezpečnostní informační služba. Dostupné z: <https://www.bis.cz/public/site/bis.cz/content/vyrocní-zpravy/2016-vz-cz.pdf> (14. 11. 2019).

BIS. *Výroční zpráva Bezpečnostní informační služby za rok 2015* [online]. Bezpečnostní informační služba. Dostupné z: <https://www.bis.cz/public/site/bis.cz/content/vyrocní-zpravy/2015-vz-cz.pdf> (14. 11. 2019).

PS PČR: *Sněmovní tisky–mezinárodní smlouvy* [online]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/tisky.sqw?str=1&O=8&PT=K&N=1&F=S&D=4&RA=20> (21. 11. 2019).

PS PČR: *Sněmovní tisky–návrhy zákonů* [online]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/tisky.sqw> (21. 11. 2019).

PS PČR: *Sněmovní tisk 117/0, část č. 1/2 Návrh ústavního zákona o referendu*. <https://www.psp.cz/> [online]. 6. 3. 2018. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=8&CT=117&CT1=0> (21. 11. 2019).

Volby.cz: *Volební výsledky do PS PČR ve dnech 20. 10. až 21. 10. 2017* [online]. 21. 10. 2017. Dostupné z: <https://www.volby.cz/pls/ps2017nss/ps2?xjazyk=CZ> (3. 12. 2019).

PS PČR: *Ústava ČR* [online]. 2013. Dostupné z: https://www.psp.cz/docs/laws/1995/90.html#_15 (3. 12. 2019).

PS PČR: *Zákon o jednacím řádu PS PČR* [online]. 2017. Dostupné z: https://www.psp.cz/docs/laws/1995/90.html#_15 (3. 12. 2019).

Senát ČR: *Zákon o jednacím řádu Senátu ČR* [online]. 2016. Dostupné z: https://www.senat.cz/informace/zakon106/zakony/zak107.php?ke_dni=18.5.2016&O=10 (3. 12. 2019).

PS PČR: *Sněmovní tisk 625/0, část č. 1/4 Novela z. o rozhlasových a televizních poplatcích* [online]. 15. 10. 2019. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=8&CT=625&CT1=0> (3. 12. 2019).

PS PČR: *Sněmovní tisk 626/0 Novela z. o Nejvyšším kontrolním úřadu* [online]. 18. 10. 2019. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=8&t=626> (4. 12. 2019).

PS PČR: *Sněmovní tisk 35/0, část č. 1/4 N.z. o celostátním referendu* [online]. 2017. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=8&CT=35&CT1=0> (4. 12. 2019).

PS PČR: *34. schůze, 57. hlasování, Prot. o přístupu Sev. Makedonie k Severoatlantické smlouvě* [online]. 12. 9. 2019. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/hlasy.sqw?G=70937> (4. 12. 2019).

DeníkN: *Vyrobil z facebookových dat zbraň hromadného ničení pro psychologickou válku. Její pozadí teď odhalil v knize*. [Denikn.cz](https://denikn.cz) [online]. 21. 10. 2019. Dostupné z: <https://denikn.cz/218604/jak-chris-wylie-stvoril-priseru-kterou-uz-nedokazal-zastavit/?ref=list> (2. 12. 2019).

SPD: *Tomio Okamura: Navrhuji CZEXIT* [online]. 2016. Dostupné z: <https://www.spd.cz/novinky/tomio-okamura-navrhuji-czexit> (4. 12. 2019).

SeznamTV: *Výroky Semelové o Horákové schvalují, řekl v Duelu druhý muž KSČM.* [online]. 28. 8. 2019. Dostupné z: <https://www.televizeznam.cz/video/duel/s-marsalem-konevem-nikoli-na-vecne-casy-praha-6-se-chce-presunout-kontroverzni-sochu-na-ruskou-ambasadu-63957396> (5. 12. 2019).

Idnes.cz: *Komunistu Ondráčka uvítali ukrajinští separatisté. Jako šéfa české delegace* [online]. 15. 5. 2019. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/ondracek-poslanec-donecka-republika-ostuda.A190515_152659_domaci_zaz (5. 12. 2019).

Ruské dezinformační zdroje

Cz.sputniknews.com: *Vystoupit z NATO a ukončit protiruské sankce. Volný pro Sputnik o plánech nového hnutí* [online]. 26. 3. 2019. Dostupné z: <https://cz.sputniknews.com/ceskarepublika/201903269509887-lubomir-volny-atlernaiva-jednotni-program-rozhovor-sputnik-nato-sankce/> (3. 12. 2019).

Cz.sputniknews.com: *Klaus mladší pro Sputnik: členství Česka v EU lze řešit referendem* [online]. 12. 2. 2018. Dostupné z: <https://cz.sputniknews.com/ceskarepublika/201802126771108-vaclav-klaus-sputnik-referendum-vystup-eu/> (3. 12. 2019).

Cz.sputniknews.com: *Čeká Czexit propadák, nebo schválení národa?* [online]. 12. 9. 2016. Dostupné z: <https://cz.sputniknews.com/ceskarepublika/201609123820421-czexit-propadak-nebo-schvaleni-narod/> (3. 12. 2019).

AC24: *Markéta Šichtařová: Czexit?!* [online]. 18. 2. 2018. Dostupné z: <https://ac24.cz/-/zpravy-z-domova/12177-sichtarova-czexit?inheritRedirect=true&redirect=https%3A%2F%2Fac24.cz%2F> (3. 12. 2019).

AC24: *Markéta Šichtařová: Vyhozov z EU* [online]. 16. 12. 2017. Dostupné z: <https://ac24.cz/-/zpravy-ze-sveta/11695-sichtarova-vyhazov-eu?inheritRedirect=true&redirect=https%3A%2F%2Fac24.cz%2F> (3. 12. 2019).

Aeronet: *Česko bude muset přijmout zákon o strpění odmítnutých žadatelů o azyl na svém území...* [online]. 9. 10. 2019. Dostupné z: <https://aeronet.cz/news/cesko-bude-muset->

prijmout-zakon-o-strpeni-odmitnutych-zadatelu-o-azyl-na-svem-uzemi-je-vymalovano-kdyz-nejsou-pruchozi-kvoty-na-prerozdeleni-migrantu-v-zemich-eu-tak-se-to-proste-udela-jinak/ (3. 12. 2019).

Vlasteneckenoviny.cz: *Česká televize produkuje fekální kanály* [online]. 20. 11. 2019. Dostupné z: <http://www.vlasteneckenoviny.cz/?p=241199> (3. 12. 2019).

Vlasteneckenoviny.cz: *Hospodaření ČT musí být transparentní a její zpravodajské pořady vyvážené* [online]. 23. 11. 2019. Dostupné z: <http://www.vlasteneckenoviny.cz/?p=241360> (3. 12. 2019).

Rukojmi.cz: *Mediální expert Petr Štěpánek upozornil na chování České televize, která se podle jeho názoru chová „absolutně nevkusně“*. [online]. 29. 11. 2019. Dostupné z: <http://www.rukojmi.cz/clanky/domaci-politika/9379-absolutni-vysmech-ceske-televize-stepanek-o-krizi-v-ct-rovnajici-se-temer-statnimu-prevratu> (3. 12. 2019).

Sputniknews.cz: *Na veřejnost se dostalo „desatero“ ČT pro sociální síť. Co redaktori nesmí lajkovat či zveřejňovat?* [online]. 31. 9. 2019. Dostupné z: <https://cz.sputniknews.com/ceskarepublika/2019103110901308-na-verejnost-se-dostalo-desatero-ct-pro-socialni-site-co-redaktori-nesmi-lajkovat-ci-zverejnovat/> (3. 12. 2019).

Sputniknews.cz: *Kolik nás stojí Václav Moravec? Česká televize klame lidi, tvrdí právník Koudelka* [online]. 28. 10. 2019. Dostupné z: <https://cz.sputniknews.com/ceskarepublika/2019102810888684-kolik-nas-stoji-vaclav-moravec-ceska-televize-klame-lidi-tvrdi-pravnik-koudelka/> (3. 12. 2019).

EUser.cz/: *Vyhledávání: Hospodaření ČT* [online]. 2014-2019. Dostupné z: <https://www.euser.cz/Search.aspx?Query=hospoda%c5%99en%c3%ad+%c4%8cT> (3. 12. 2019).

Zvědavec.org: *Vyhledávání: Hospodaření ČT* [online]. 2014-2019. Dostupné z: <http://zvedavec.org/> (4. 12. 2019).

Skrytapravda.cz: *Vyhledávání: Hospodaření ČT* [online]. 2014-2019. Dostupné z: <http://skrytapravda.cz/> (4. 12. 2019).

Parlamentní listy: *Stanislav Novotný: Jsem pro Czexit!* [online]. 15. 3. 2017. Dostupné z: <https://www.parlamentnilisty.cz/arena/nazory-a-petice/Stanislav-Novotny-Jsem-pro-Czexit-479563> (4. 12. 2019).

Sputniknews.cz: „*Čeští poslanci píší americkým poslancům, že chtějí cenzuru.*“ *Foldyna se vysmál výzvě k „informační odpovědnosti“* [online]. 30. 11. 2019.

Dostupné z: <https://cz.sputniknews.com/politika/2019113011033869-cesti-poslanci-pisi-americkym-poslancum-ze-chteji-cenzuru-foldyna-se-vysmal-vyzve-k-informacni/> (4. 12. 2019).